

IZVJEŠĆA – REPORTS

PRAG – 45. MEDIEVAL AND RENAISSANCE MUSIC CONFERENCE (MEDREN), 4-8. 7. 2017.

U organizaciji Instituta za muzikologiju Karlova sveučilišta u Pragu, Udruženja za srednjoeuropske kulturne studije (A.C.E.C.S.), te Nacionalne galerije u Pragu, uz financijsku potporu češkog Ministarstva kulture, u Pragu je od 4. do 8. srpnja 2017. održana 45. međunarodna muzikološka konferencija posvećena srednjovjekovnoj i renesansnoj glazbi. Lokalitet na kojemu se konferencija održala bio je samostan sv. Agneze od Češke. Taj je samostan u 13. stoljeću utemeljila češka princeza Agneza iz vladajuće obitelji Přemyslid. Sudjelovalo je ukupno 257 muzikologa iz 28 svjetskih zemalja, a među njima i dvije predstavnice hrvatske muzikologije. Poseban akcent konferencije, ali i popratnih događanja (koncerata i izložbi) bilo je obilježavanje 500. obljetnice njemačke reformacije i aspekata glazbene kulture srednjoeuropskog područja.

Predavanja, paneli i poster izlaganja održavala su se u paralelnim sesijama na četirima lokalitetima unutar samostanskog kompleksa: Kaptolskoj dvorani, Crkvi sv. Frane, Prezbiteriju i Reflektoriju.

Prvi je dan konferencije bio posvećen sesijama unutar kojih je prezentirana tematika povijesti glazbe čeških zemalja u srednjemu vijeku, a poglavito napjevima srednje Europe i njezinim liturgijskoglazbenim izvorima. Dio je referata bio posvećen i povijesti višetekstualnog moteta u srednjoj Europi i njegovom »dugom trajanju«. Osim povijesno-glazbenih tema koje su se bavile rukopisnim, repertoarnopovijesnim i tiskanim artefaktima glazbe srednjega vijeka i renesanse, zasebna je sesija bila posvećena glazbenoj teoriji i filozofiji. U tom je dijelu hrvatska muzikologinja mlađe generacije **Monika Jurić Janjik** predstavila temu *Diskusija o glazbenim instrumentima u djelima dubrovačkog renesansnog filozofa i političara Nikole Vitova Gučetića*. Na kraju prvog radnog dana otvorena je virtualna izložba naslovljena *...and the Word became Music*, nakon koje je uslijedio prigodni domjenak otvorenja konferencije.

Drugoga dana sesije su bile raznolike i kretale su se u rasponu od tema poput teorija i praksa, svjetovne pjesme u srednjovjekovnoj Francuskoj, zatim tema posvećenih reformaciji i protureformaciji u glazbi te gregorijanskom pjevanju u Pragu u 14. stoljeću (sesija je bila posvećena prerano preminulom kolegi Gáboru Kissu iz Budimpešte). Jedna od zasebnih cjelina bila je i ona posvećena ranom glazbenom tisku na njemačkom govornom području od 1470. godine do sredine 16. stoljeća. Nizali su se zatim tematski okviri referata kao što su aspekti istočne i ortodoksne tradicije sakralne glazbe, glazba u renesansnoj Italiji, *Historiae* te pojedine »study case« paradigme, poput teme posvećene istraživanju palimpsesta San Lorenzo.

Drugog je dana nastavljena diskusija na temu ideologije i periodizacije rane glazbe u Češkoj i srednjoj Europi. Radni je dan završio koncertom ansambala Tibtina i Schola Gregoriana Pragensis pod vodstvom Davida Ebena.

Trećeg su dana bile zastupljene i ikonografske teme, ali i istraživanja posvećena polifonskoj glazbi oko 1500. godine, poglavito s osvrtom na glazbu u doba češke reformacije. Neke od sesija bile su regionalno obojene - *Musica Rudolphina I-III* i *Glazba i glazbeni život u kasnosrednjovjekovnim austrijskim regijama*. Zanimljiv je i intrigantan novi pogled na tradiciju rimskog koralu u odnosu na negregorijanske pjevane tradicije u srednjem vijeku, kao i na odnos glasa i instrumenata u 16. stoljeću. Sesiju posvećenu srednjovjekovnoj sakralnoj pjesmi toga dana moderirala je Hana Breko Kustura. Dan je završio poster sesijama i poslovnim sastankom.

Predzadnji dan *MedRen* konferencije imao je niz raznolikih sesija posvećenih ranosrednjovjekovnom koralu, sintetizaciji opusa H. Isaaca te temama koje dotiču digitalnu obradu španjolskih polifonih izvora i njihovih baza podataka. Obradile su se i teme posvećene franjevačkom opusu u 13. stoljeću te odnosu srednjovjekovne pjesme i njezinih izvora, s poglavitim osvrtom na glazbu srednje Europe u 16. stoljeću.

U popodnevnom je satima znanstvenicima simpozija predstavljena izložba u Češkom muzeju glazbe, posvećena »glazbenim draguljima Češke reformacije. Rukopisima i tiskovinama od 15-17. stoljeća«. Večer je završena koncertom ansambla *Societas Incognitorum*, održanom u crkvi Sv. Spasitelja.

Posljednjeg radnog dana konferencije u okviru teme *Srednjoeuropsko pjevanje i izvori: II. dio* **Hana Breko Kustura** predstavila je interdisciplinarni projekt CROMUSCODEX70, koji na rok od četiri godine (2017-2021) financira Hrvatska zaklada za znanost. Referat je, osim projektu, posebnu pažnju posvetio i novim otkrićima na području istraživanja hrvatskih izvora za *cantus fractus*, kojima se autorica u svojoj dionici projekta bavi. Nakon toga su uslijedile sesije posvećene liturgiji i obredu, glazbi i reformaciji te instrumentima i plesovima u 16. stoljeću.

Konferencija je zaključena domjenkom i prilikom za druženje svih sudionika. Bilo je i prostora za nove plodne diskusije unutar krugova onih kolega koji se bave srodnim temama. Tijekom cijele konferencije trajala je prigodna prodajna izložba najrecentnijih muzikoloških izdanja (knjiga, notnih edicija i nosača zvuka) u klau-

stru samostana i bila je otvorena mogućnost osobnog kontakta i rasprave s autorima novih muzikoloških studija.

Hana BREKO KUSTURA
Zagreb

**LIMERICK, IRSKA – 44. SVJETSKA KONFERENCIJA
MEĐUNARODNOG SAVJETA ZA TRADICIJSKU GLAZBU
(44th World Conference of the International Council for Traditional
Music), 13-19. 7. 2017.**

»44. svjetska konferencija Međunarodnog savjeta za tradicijsku glazbu« (International Council for Traditional Music, ICTM) održala se od 13. do 19. srpnja 2017. na Irskoj svjetskoj akademiji za glazbu i ples Sveučilišta u Limericku. Iako je prethodna, 43. svjetska konferencija, održana 2015. godine u Astani, prijestolnici Kazahstana, bila obilježena kao »historijska« (Salwa El-Shawan Castelo-Branco) ili pak kao »nova prekretnica« (Svanibor Pettan) i svojim je znanstvenim prinescima ambiciozno najavila nadolazeću, važnost je i dalekosežnost ovogodišnje svjetske konferencije upravo u preuzimanju ovih atributa i preispitivanju i redefiniranju nasljeđa dosadašnje etnomuzikologije i etnokoreologije kroz obljetnički moment i proslavu sedamdeset godina postojanja ICTM-a, od njegova osnutka 1947. godine u Londonu intencijom Maud Karpeles i tada prvobitnog naziva International Folk Music Council (IFMC). Obljetnička konferencija u Limericku lijepo se nadovezala i na proslavu dvadesete obljetnice etnomuzikološke i etnokoreološke djelatnosti na Akademiji i Sveučilištu. No, osim toga, odabir Limericka kao mjesta za obilježavanje ovog važnog događanja, ne samo iz perspektive Savjeta nego i iz kontinuiteta disciplina, zasigurno proizlazi iz činjenice da su Limerick i Akademija već bili važnim etnomuzikološkim punktom; upravo je ovdje 2015. godine održan SEM – ICTM Forum *Transforming Ethnomusicological Praxis Through Activism and Community Engagement*, kao prva službena kolaboracija američkog The Society for Ethnomusicology (SEM) i ICTM-a. Stoga, s više od 1400 članova i pretplatnika iz 130 zemalja, i s dosadašnje 43 svjetske konferencije, 24 kolokvija, 2 foruma, mnogobrojnim simpozijima studijskih grupa, a zatim uzevši u obzir i 48 izdanja godišnjaka (*Yearbook for Traditional Music*) i 134 biltena (*Bulletin of the ICTM*), Limerick je dočekaao ICTM u sasvim »zdravoj formi« (Svanibor Pettan), a »44. svjetska konferencija« pokazala se i jednom od najopsežnijih do sada, s čak 645 sudionika iz 74 zemlje, od toga 560 prezentacijski aktivnih delegata. Službeni jezik konferencije bio je, dakako, engleski. Supredsjedatelji Programskog odbora konferencije bili su

Mohd Anis Md Nor (Malezija) i **Stephen Wild** (Australija), a lokalnog organizacijskog odbora **Catherine Foley** i **Colin Quigley**.

Obljetničko se ozračje, kako i dolikuje, ponajprije očitovalo i u konferencijskim temama. Generalno, promišljalo se o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, dakle, o povijesti djelovanja ICTM-a i prinosu istraživanju glazbe i plesa, o njegovim eminentnim individuama koje su pridonijele vidljivosti u znanstvenoj zajednici, suradnji s drugim (srodnim) institucijama, napose s UNESCO-om te, naposljetku, o nadolazećim poduhvatima kao i, ponekad sasvim vizionarski, o znanosti koja tek dolazi. Prva konferencijska tema, naslovljena *70 Years of ICTM: Past, Present and Future*, u punoj je mjeri zrcalila navedene aspekte pa je, slijedom toga, uz one regularne individualne prezentacije, organizirano čak pet slavljeničkih okruglih stolova. Na njima se promišljalo o *drugoj* glazbi koju je od trenutka svojeg osnutka 1947. godine težio pronesiti ICTM kao jedna od stabilnih međunarodnih organizacija, koja nakon rata snažno djeluje i u reafirmaciji identiteta umjetnika i znanstvenika okrenutih glazbi i u njihovu međusobnom povezivanju. U ovoj se konferencijskoj temi, kako je najavljeno i u pozivu za sudjelovanje, promišljalo o najmanje trima oblastima – o utjecaju ICTM-a na izučavanje glazbe i plesa općenito te iz etnomuzikološke i etnokoreološke perspektive specifično; o diskurzivnim ustrojevima termina folklorna glazba/ples te tradicijska glazba/ples i načinima na koji su oblikovali istraživanja i pridonijeli homogenosti ili heterogenosti strukturi ovih disciplinâ ili strukovnih organizacija; te o potencijalnoj budućoj putanji ICTM-a u kontekstu regionalnih konflikata, promjene okoliša i migracija, što su u sadašnjem trenutku osobito velikih razmjera. U drugoj konferencijskoj temi *Legacy and Imagination in Music and Dance* pitanje nasljeđa u glazbi i plesu, promišljanje o povijesti i pogled prema budućnosti, ne samo da se nadovezalo na prethodni temat, koji je bio vrlo pragmatično postavljen, nego se itekako filozofijski promišljalo o kontinuitetu, transmisiji i promjeni kao alatima za proučavanje glazbenog i plesnog nasljeđa i u sadašnjem trenutku. Ono što je postavljeno kao misija jest promatrati nasljeđe višestrukih pojavnosti – materijalno, slušno, usmeno, korporalno, intelektualno, artističko ili duhovno – kroz tjelesnu, socijalnu, odnosno performativnu praksu. Ideja i procesi ljudske imaginacije ovdje su postavljeni i kao izazov u stvaranju nasljeđa – o kojim prošlostima uopće stvaramo neke predodžbe i kako nasljeđe svih tih prošlosti predstaviti, sačuvati, održavati ili predati nadolazećoj generaciji, odnosno kako aktualitet uopće zamišlja individualno ili kolektivno nasljeđe koje pak ostavlja u rukama predvidive ili nepredvidive budućnosti. U trećoj se konferencijskoj temi *Ethnomusicology, Ethnocoreology and Digital Humanities* trendovski prihvatilo i novum, odnosno pokušalo se nadići ugodnu interdisciplinarnost etnomuzikologije i etnokoreologije transdisciplinarnošću digitalne humanistike koja je kao (trans)disciplina ovjerena Pariškim manifestom 2010. godine. Kontekstualizirajući etnomuzikologiju i etnokoreologiju u okvire ove nove (pseudo)znanosti, propitivale su se nove mogućnosti implementacije digitalnih instrumenata u cijeli

istraživački proces. Dakle, na koji će način sasvim kvalitativna etnomuzikologija i etnokoreologija koketirati sa sasvim kvantitativnim elementima digitalne humanistike; hoće li upotreba tih metoda izuzeti onaj esencijalni istraživački dio emocionalne sfere i tako ga pomaknuti u drugi plan ili će pak etnomuzikologija i etnokoreologija iznaći specifičan način da pridolesu digitalnoj humanistici. *Exploring Music Analysis and Movement Analysis in Ethnomusicology and Ethnecoreology* bila je četvrta konferencijska tema koju je zanimala detaljna analiza glazbe/zvuka i pokreta/tijela, koji nisu uvijek središtem etnomuzikološke ili etnokoreološke analize (iako su u samim počecima to bili). Novim paradigmatiskim preokretom, očito, uz kontekstualizaciju postaju ravnopravnim istraživačkim načelom. Računajući na historijski odmak, ali i eru digitalne humanistike, reteoretizacija metoda i tehnika analize jedna je od dužnosti etnomuzikologije i etnokoreologije. Upravo promišljajući o adaptaciji tih novih tehnologija, etnomuzikologija i etnokoreologija nude sasvim nove mogućnosti u istraživanju glazbe i plesa, ili kao jedinstvenog fenomena, ili kao temelja za komparativnu analizu uz pomoć dokumentacijske građe. U petoj konferencijskoj temi *Music, Dance, Religious Politics and Religious Policies* kao izazov pedagozima, istraživačima i izvođačima postavljena je kontekstualizacija povezanosti glazbe i plesa u pogledu promjenjivih religijskih ideologija. Drugim riječima, u središtu interesa interakcija je glazbe i plesa s različitim politikama religije na mikro i makro razini. Osim toga, istraživanja se mogu usmjeriti i na umjetnički produkt religijskih intencija u hijerarhijski postavljenom društvu ili u onome koje je nešto više egalitaristički orijentirano te, naposljetku, na doprinos etnomuzikologije i etnokoreologije primjenom svojih znanstvenih načela u podržavanju glazbe i plesa, koji su pod prijatnom religijskih politika i obrazaca. *New Research and Other Topics* kao posljednja, šesta konferencijska tema ponudila je delegatima da predstavljaju istraživanja koja se nalaze izvan okvira prethodnih tema.¹ U narednim će redcima autorica ovog izvješća, stoga, iznijeti tek poneke utiske s konferencije koje je katkad upijala, držeći se vlastitih istraživačkih interesa i ostalih više ili manje srodnih tema ili etnomuzikološkog i etnokoreološkog mainstreama, iako je pokušavala sustići sve ostale, njoj manje poznate oblasti.²

Panel *Explosions of Creativity in Space & Time: Atmospheres and Musical Innovation in the Course of Performance* animirala je **Polina Dessiatnitchenko** (Sveučilište u Torontu). Ideja o kreaciji ovoga panela nastala je još za vrijeme *Osme međunarodne doktorske radionice iz etnomuzikologije*, koja se održala od 21. do 24. lipnja 2016. godine u Hildesheimu. Stoga je njegov produkt bio itekako zadovoljavajuć za sve prisutne i

¹ Prvi poziv za prijavu referata za 44. *svjetsku konferenciju* objavljen je u 130. broju ICTM-ovog *Biltena*, str. 5-8, Carlos Yoder, (ur.) Dostupno na <<https://ictmusic.org/sites/default/files/documents/bulletins/130-ICTM-Bulletin-Jan-2016-better.pdf>> (31. 1. 2018).

² Knjiga sažetaka te konačni program 44. *svjetske konferencije* dostupni su na <<https://ictmusic.org/sites/default/files/documents/world%20conferences/ICTM-WORLD-CONFERENCE-2017-Book-of-abstracts.pdf>> te na <<https://ictmusic.org/ictm2017/programme>> (31. 1. 2018).

pokazao je kako se zaista radi o skupini već uigranih mladih doktoranada koji dijele strast prema istim istraživačkim područjima. Ono što se motivički provlačilo kroz sve prezentacije je, dakako, pitanje što je to kreativnost i na koji se način i u kojim situacijama očituje u različitim kulturama. Iako gotovo svi autori dolaze iz etnomuzikološkog *drugog* miljea, težili su izbjeći onu uobičajenu dihotomiju u kojoj se ideja kreativnosti nalazi povrh kompozicije i striktnog zapisa u zapadnoeuropskoj umjetničkoj glazbi, a u činu improvizacije u tradicijskoj glazbi. Prijedlog za izbjegavanje te dihotomije jest promatranje kreativnosti kroz vremenskoprostornu kao i insajdersku komponentu te kroz teorijskofilozofijski koncept promišljanja o kreativnosti. **Sofia Svarna** (Sveučilište u Ateni) u referatu *Familiar Otherness and Unfamiliar Selfness: Creativity Challenges of »East« and »West« Within a Greek Operatic Production* prikazala je isječak svojeg etnografskog istraživanja u kojemu je barokni ansambl »Latinitas Nostra« tijekom *Epidaurus Festivala* 2015. godine u Ateni najavio uprizorenje svoje inačice oratorija *Sveti Ivan Krstitelj* Alessandra Stradelle. Kontroverznost te inačice očituje se u uključivanju skupine plesača i glumaca te neklasičnog orijentalnog ansambla među pjevače-izvođače, što prema normi ne slijedi tradiciju i konvenciju oratorija. Na temelju diskurzivne analize (intervjui koje je provodila i medijski napisi), Svarna je promatrala na koji se način kroz ovu situaciju suprotstavljaju pojam »Istoka« i »Zapada« u modernoj grčkoj povijesti kroz pozitivno i negativno konotiranu ideju kreativnosti. Kreativnost se u referatu *The Ronda: Social Implications on Creativity in Performative Spaces of Italy* **Sonje Kieser** (Sveučilište u Beču) očitovala u povezanosti glazbe, poezije i plesa. Kieser svoje istraživanje provodi u južnotalijanskoj pokrajini Lecce, jednoj potpuno drukčijoj glazbenoj i socijalnoj enklavi u Italiji, za koju je karakteristična spontanost i kreativnost te improvizacija i višestruki individualni izričaji u glazbi, poeziji i plesu u rondi (performativni prostor u obliku kruga). **Dessiatnitchenko** je kreativnost u prezentaciji *Performing »Explosions of Mugham Thinking«: Creativities of Azerbaijani Mugham in Post-Soviet Azerbaijan* promatrala kroz insajdersku perspektivu, slijedom toga i terminologiju, u različitim kontekstima glazbovanja, a oslonivši se na hermeneutičku fenomenologiju kako bi istražila spojnice između teksta, glazbe i iskustva. Terminologija do koje je došla istraživanjem obuhvaća strukturu zvuka te predodžbu kreativnosti iz objektivnog i subjektivnog ugla (i sama je naučila izvoditi *mugham*). U posljednjem je izlaganju *The Lively Atmosphere of an Outstanding Electronic Music Venue: The Effects of Creative Explosions in a Sound Combustion Chamber Named »Golden Poodle Club« (Hamburg)* **Maxime Le Calvé** (Centar Georg-Simmel (EHES Paris)/FU Berlin) kreativnost pokušao rekonstruirati na temelju istraživačkog i sudioničkog iskustva u kontekstu elektroničke glazbene scene u Hamburgu, fokusirajući se na Golden Poodle Club i koristeći teorijske aspekte »estetike atmosfera« (Gernot Böhme).³

³ Nastavak suradnje sudionika ovog panela dogodio se već 15. prosinca 2017. u Lisabonu na Institutu za etnomuzikologiju – Centru za studije glazbe i plesa (Instituto de Etnomusicologia – Centro

Slavljenički okrugli stol *The Relations of IFMC/ICTM with UNESCO* vodila je **Naila Ceribašić** (Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb).⁴ Uz voditeljicu izlagačicu sudjelovali su **Don Niles** (Institute of Papua New Guinea Studies, Port Moresby), **Anthony Seeger** (University of California Los Angeles/Smithsonian Institution, Washington), **Krister Malm** (nezavisni istraživač, Stockholm) i **Wim van Zanten** (Leiden University). Ovaj prvi u nizu slavljeničkih okruglih stolova reflektirao je status ICTM-a kao nevladine organizacije u formalnim konzultativnim odnosima s UNESCO-om. **Ceribašić** je u izlaganju *The Formative Years of IFMC and UNESCO: Building of a System and the Impact of Individuals* opisala na koji su način tada IFMC-ovi pojedinci utjecali na uspostavljanje dijaloga s UNESCO-vim Odsjekom za umjetnost, humanistiku te prirodne i društvene znanosti. Iako je istaknula kako je za plodonosniju suradnju IFMC-a s UNESCO-om posredovao i Međunarodni glazbeni savjet (International Music Council, IMC), kao i ondašnji Commission Internationale des Arts et Traditions Populaires (CIAP) (današnji International Society for Ethnology and Folklore, SIEF), Vanett Lawler, na čelu Odsjeka za umjetnost i književnost pri UNESCO-u u razdoblju od 1947. do 1948, te Luiz Heitor Corrêa de Azevedo, stručnjak za glazbu unutar istoga Odsjeka od 1947, koji je surađivao s Charlesom Seegerom i Constantinom Brăiloiuom iz IMC-a, kao pojedinci su ponajviše pridonijeli postavljanju odnosa IFMC-a i UNESCO-a. *Early Collaborations in Publication Between IFMC and UNESCO* prezentacija je **Dona Nilesa** u kojoj je kritički promišljao o prvim publikacijama (katalozi audiovizualnih zapisa tradicijske glazbe i plesa, zapisi s festivala što su održani u sklopu IFMC-ovih konferencija ili pak serija naziva *World Anthology of Folk Music*) financijski potpomognutima od strane, a i sastavljenima u ime UNESCO-a. Upravo su se te publikacije iskazale kao krucijalne u afirmiranju IFMC-a kao relevantne akademske zajednice. **Anthony Seeger** u referatu *Why Did the ICTM and UNESCO Collaborate on a Recording Series?* govorio je o sudjelovanju UNESCO-a u izdavanju audio zapisa i o tome kako je baš ta aktivnost pridonijela tješnjoj suradnji UNESCO-a i ICTM-a, osobito tijekom perioda kad su Dieter Christensen, Anthony Seeger i Wim van Zanten bili urednici tih publikacija. Svoj referat temeljio je na ponekim ICTM-ovim dokumentima i osobnim kolekcijama, osobito razgovorima koje je vodio s Dieterom Christensenom te na tekstu *UNESCO'S World of Music* autora Freda Galesa, objavljenom u Smithsonian Folkways Magazine Summer 2015, i drugim materijalima iz zbirke Smithsonian Folkways Recordings koji kolekciju danas

de Estudos de Música e Dança, INET-md), gdje je održana radionica *Ethnographies in Musical Creativity* koju je moderirala Salwa El-Shawan Castelo-Branco.

⁴ Preostale slavljeničke diskusije bile su *Maud Karpeles: Her Contribution to Dance Research and the International Folk Music Council (IFMC) Later the ICTM* (predsjedavajuća **Catherine Foley**); *The Contribution of the ICTM Study Group on Ethnochoreology on the Study of Dance* (predsjedavajući **Mohd Anis Md Nor**); *ICTM in the 21st Century as Seen by Its Presidents and Secretary Generals* (predsjedavajuća **Salwa El-Shawan Castelo-Branco**) i *Soviet Musicology Versus the ICTM* (predsjedavajuća **Razia Sultanova**).

distribuirala u Washingtonu DC. *The Conflict Between ICTM and IMC, and the Role of ICTM Regarding Intellectual Property Issues in the 1990s* bila je tema **Kristera Malma**. Naglasio je kako su tijekom pedesetih i šezdesetih godina prošloga stoljeća IFMC i IMC zajednički i sasvim skladno surađivali na brojnim projektima. U jednom su se trenutku ove dvije organizacije razdvojile – IMC je sve više stremio zapadnoeuropskoj umjetničkoj glazbi i u njemu su vodeću ulogu imali skladatelji, dok je IFMC postao organizacija u kojoj su riječi vodili znanstvenici. Godine 1981. i promjenom naziva društva u ICTM, udaljavanje od IMC-a se i potvrdilo. IMC je 1990-ih plasirao projekt *Universe of Music* koji su, tijekom sudjelovanja na IMC-ovom sastanku 1993, Dieter Christensen i autor prezentacije, promišljajući o agendi predstavljanja različitih glazbi, smatrali ne baš tako dobro postavljenim. U tom je trenutku ICTM napustio IMC i nakon nekog vremena postao nevladina organizacija pri UNESCO-u. **Wim van Zanten** s temom *ICTM and Scholarly Expertise in the 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage* zaključio je ovaj slavljenički okrugli stol, govoreći o iznimno aktualnome tematu u kontekstu ICTM-a. Iako su ICTM-ovi delegati neprestano bili involvirani u UNESCO-ove projekte, primjerice, vrednovanje *Remek-djela usmene i nematerijalne baštine čovječanstva* 2001, 2003. i 2005. godine, *Konvencija za očuvanje nematerijalne kulturne baštine* iz 2003. godine ponešto je umanjila ulogu ICTM-a unutar takvih UNESCO-ovih poduhvata. Autor ističe kako osim izvedbenih umjetnosti, usmene tradicije, društvene prakse, rituale i različite svečanosti, pa i znanja i prakse, uzimajući u obzir prirodu i univerzum i tradicijsko obrtništvo, treba također smatrati relevantnim elementima za očuvanje. ICTM je u tom kontekstu izgubio međunarodni značaj i bio je tretiran kao nacionalna nevladina organizacija (najprije sa sjedištem u Australiji, kasnije u Sloveniji). Slijedom događaja, organizacijom foruma i simpozija od strane nevladinih organizacija involviranih u *Konvenciju*, individualne znanstvene ekspertize nisu se sasvim korektno koristile. Naposljetku, zaključio je kako je ova *Konvencija* novum koji ima znatnu ulogu, kao i ponešto kasnije ICTM, u definiranju i očuvanju nematerijalne kulturne baštine.

Ted Solís (Arizona State University) moderirao je panel *Research Ethics, Theory and Method in Ethnomusicology*. U prvom referatu *Research Ethics: Historical Perspectives, Future Opportunities* **Jonathan Stock** (University College Cork) analizirao je etičke dileme koje su često tek latentnim segmentom etnomuzikološkog istraživanja. Kroz prizmu ICTM-ova sedamdesetogodišnjeg djelovanja, osvrnuo se na ključne individue koje su pronašle način da govore i pišu o ovoj gorućoj etnomuzikološkoj problematici. Etičke dileme uglavnom su se provlačile u kontekstu pristupa terenu, arhiviranju, publiciranju i koautorstvu, te kroz pitanja primijenjene etnomuzikologije. Ono što je izostavio u ovim etičkim boljkama jest dobivanje informiranog pristanka od strane istraživanih ili institucije u kojoj bi se istraživanje provodilo, što često istraživačima donosi dosta zavrzlama, a ponekad im i onemogućujući istraživanje. Na samom je kraju prezentacije naglasio kako se nada da će etič-

ke dileme koje je izložio u svojoj prezentaciji postati relevantnom etnomuzikološkom temom. **Belma Kurtișođlu** (Istanbul Technical University) predstavila je ostavštinu A. Ahmeta Sayguna u referatu *Legacy of A. Ahmet Saygun*. Saygun je bio skladatelj, dirigent i etnomuzikolog. Njegove skladbe, dakako, temelje se na tradicijskoj glazbi. To je sigurno rezultiralo i čestim odlascima na teren i prikupljanjem građe, ponajviše u Anatoliji, a osim toga i terenskim radom s Bélom Bartókom u Adana regiji. Njegov pak znanstveni opus obuhvaćaju tekstovi koji problematiziraju notaciju tradicijske glazbe, njezinu izvornost/originalnost i objavljeni su u IFMC-ovom časopisu. Saygun je i bio članom izvršnog vijeća IFMC-a do 1962. godine. Slijedom toga, zaključila je kako Saygunov plodan opus u samim počecima djelovanja IFMC-a ukazuje i na važnu ulogu društva u poticanju etnomuzikološke misli i djelatnosti u Turskoj. **Ulrich Morgenstern** (Sveučilište za glazbu i izvedbene umjetnosti u Beču) zaključio je panel referatom *Towards the History of Ideas in Ethnomusicology. Theory and Method Between the Late 18th and the Early 20th Century*. Naglasio je kako se, govoreći o povijesti etnomuzikologije, zasigurno može govoriti i o povijesti idejâ i koncepata o načinu susretanja s praksama i društvenim strukturama koje su najčešće izvan primarnog kulturnog iskustva istraživača. Ideje se u etnomuzikologiji (komparativnoj muzikologiji, antropologiji glazbe, folkloristici) uglavnom nadovezuju na svoje korespondente iz drugih disciplina ili iz šireg diskursa o narodnoj/tradicijskoj glazbi. Morgenstern je također istaknuo kako je i sama povijest IFMC-a, kasnije ICTM-a, povijest promjena ideja, a osobito je aktualan takozvani etnografski zaokret u etnomuzikologiji engleskoga govornoga područja, čija se problematika može povezati s diskursom o narodnoj glazbi na prijelazu s 18. na 19. stoljeće.

Tan Sooi Beng (Universiti Sains Malaysia) predvodila je sesiju *Music Research Praxis in the Global South* koja je otvorila pitanja iz domene primijenjene etnomuzikologije i kolaborativne prakse te aktivističke uloge etnomuzikologa istraživača u kontekstu zajednice u koju zalazi. Prva studija slučaja *Towards an Activist Collaborative Praxis in the Revitalization of Minority Traditions* koju je predstavila i sama **Tan Sooi Beng** smještena je u Penang, Malezija. Ondje je autorica već gotovo dva desetljeća aktivna istraživačica. Njezin primijenjeni utjecaj do ovoga se trenutka očitovao u skretanju pažnje na raznolikost kulturne baštine među mladima, oživljavanju njihove glazbene tradicije i zagovaranju kulturalne interakcije u rasno podijeljenoj državi. Aktualno istraživanje/kolaborativni projekt jest oživljavanje *potehi* kazališta lutaka u Penangu koje je bilo iznimno popularno u prvoj polovini prošloga stoljeća. Kao tradicija kineske manjine, *potehi* sada nije dovoljno vidljiv i prezentan u nacionalnoj kulturnoj strategiji. Stoga su strategije održivosti ove tradicije na relaciji istraživač, s jedne strane, te nositelji tradicije, s druge, u održavanju edukacija za mlade, približavanju tradicije široj multietničkoj publici javnim istupanjima na festivalima, kao i u stvaranju međunarodnog značaja dokumentiranjem i publiciranjem o ovoj tradiciji. U referatu *When the Ethnographer's Hat No*

Longer Fits: Developing Community-Centered Collaborative Research Praxis **Margaret Sarkissian** (Smith College, Northampton, MA) govorila je o svojoj hibridnoj, ni insajderskoj ni autsajderskoj istraživačkoj poziciji. Tijekom devedesetih godina prošloga stoljeća počela je proučavati, izvoditi i pisati o portugalskim kulturalnim trupama u Melaki. Svjedočila je svim mijenama koje su zatekle njihovu tradiciju, a današnju povezanost sa svojim nekadašnjim terenom održava godišnjim posjetima, telefonskim pozivima ili komunikacijom na društvenim mrežama. Ipak, kao svjedokinja društvenih i političkih promjena koje su se dogodile, autorica je bila ponukana promisliti o novim strategijama, partnerstvu i preobrazbi od neutralnog do aktivističkog i kolaborativnog istraživačkog statusa. **Samuel Araújo** (Universidade Federal do Rio de Janeiro) je u *Critical Perspectives on the Role of Activism in Music Research* kroz pet studija slučaja predstavio svoj etnomuzikološki angažirani istraživački rad koji provodi od 2003. godine u različitim kontekstima Ria de Janeira koristeći, između ostaloga, participatorne metodologije, javne debate i kritičku pedagogiju, aktivističko istraživanje ili antropologiju debate, pri čemu i njegovi sugovornici dobivaju autonomni status u koordinaciji istraživanja. U svojem je referatu kritički promišljao o vlastitim istraživačkim dilemama, kao i o važnosti takvog istraživanja za kolektiv u kojem se ono provodi.

U sesiji *More Than Ethnography: Methods and Ethnomusicology* s predsjedavajućom **Deborah Wong** (University of California Riverside) propitkivali su se metodološki etnografski alati i pokušalo se nazreti post-etnografsku-kvalitativnu supstancu. S obzirom na to da su etnografski obrasci *modus operandi* istraživačkih etnomuzikoloških metoda, u sjevernoameričkoj etnomuzikologiji bili su temom diskusija od pedesetih do sedamdesetih godina prošlog stoljeća. No, kasnije, oslanjajući se na modele Clifforda Geertza, više se promišljalo o teorijskim načelima. Osim toga, do 2000. pitanje metoda provlačilo se tek u kontekstu metoda terenskog rada, sudioničkog promatranja te iskustvenosti, a zanemarivalo se pak one metode koje se dotiču tekstualnog, vizualnog, temporalnog, političke ekonomije i kvantitativnog. Wong je otvorila sesiju prezentacijom *Ethnomusicology and Close Reading* i predstavljanjem koncepta *bliskoga čitanja*, fokusirane interpretacije koja je polazištem historijske muzikologije i nove muzikologije koju predvode Susan McClary, Gary Tomlinson i Suzanne Cusick. I u tim oblastima blisko se čitanje nije ozbiljnije promatralo i artikuliralo kao metoda. Možda je zbog toga etnomuzikologija ne prisvaja kao relevantnu, no Wong tvrdi kako je upravo blisko čitanje rutinska etnomuzikološka metoda, osobito na auditivnoj razini – tijekom osluškivanja glazbenih djela, performansa, intervjua, susreta, arhivskih izvora. Autorica smatra kako je unutar etnomuzikologije, potaknuto i interesom za historijsku etnomuzikologiju, pravo vrijeme o promišljanju istraživačkih metoda povezanih, ne nužno ekvivalentnih, s drugim tekstualnim disciplinama. **Philip V. Bohlman** (Sveučilište u Chicagu) je u »*All This Requires but a Moment of Open Revelation!*«: *Ethnography by Many Other Names* predstavio opsežan uvid u etnografski subjektivitet, vraćajući

se u prošlost i promatrajući nastanak etnomuzikologije kao discipline. Bohlman se pitao u kojem je trenutku etnografija postala definirajućom metodom etnomuzikologije. Jedan od odgovora, ne samo u Bohlmanovom izlaganju nego i u izlaganjima svih na sesiji, jest u trenutku stasanja moderne etnomuzikologije 1950-ih. No, Bohlman se, primjerice, založio za *drugi* način interpretacije odnosa etnografije prema povijesti etnomuzikologije. Proučavao je krucijalne trenutke za formaciju etnomuzikološke misli. Ti trenutci zapravo su udaljeni od same etnografije, a raznolikost korištenih »metoda« pronalazi se u etnomuzikologiji srodnim disciplinama – od metamorfoze u muzičku subjektivnost kod Johanna Gottfrieda Herdera, *world musica* i njegove povijesti, do Prvoga svjetskoga rata te postavljanja preduvjeta za etnografiju u 21. stoljeću, čime se ispunio nedostatak između etnografije i historijske sadašnjosti. Referat *Ethnomusicology's Form: Speculative, Apposite, Shxwelitemelh Dylana Robinsona* (Queen's University, Kingston) zaključio je sesiju provokativnim promišljanjem o standardnim i uobičajenim znanstvenim oblicima etnomuzikološkog predstavljanja/prezentiranja– od etnografije kao primarne metode terenskoga rada do sažetka, eseja, konferencije, knjige ili etnografskoga filma kao »metoda« diseminacije etnomuzikološkog znanja – a sve s ciljem promišljanja i o dekolonizaciji discipline.

Brian Schrag (SIL International, Dallas) moderirao je sesiju *Medical Ethnomusicology and Ethnocoreology* na kojoj su sudjelovali Andreja Vrekalić (Sveučilište u Osijeku), Orfhlaith Ni Bhriain & Amanda Clifford (Sveučilište u Limericku) i Jennie Gubner (Indiana University Bloomington). U referatu »*For the Sake of Health*«: *(Re)defining Medical Ethnomusicology Through the Concept of Health Musicking* **Andreja Vrekalić** je predstavila etnografsko istraživanje muzikoterapije u jednom kliničkom psihijatrijskom kontekstu u Hrvatskoj. Njezin teorijski okvir i polazište u koje smješta svoje etnomuzikološko istraživanje je takozvana medicinska etnomuzikologija, susretnište etnomuzikologije i, u najmanju ruku, muzikoterapije. Medicinska se etnomuzikologija, kao posebna interesna skupina pri SEM-u, i tako pripadajući SEM-ovoj studijskoj grupi za primijenjenu etnomuzikologiju, izdvaja kao isključivo američka istraživačka struja. Vrekalić je istaknula kako je, dakle, već u samom početku primjene ove nove etnomuzikološke oblasti, u pronalasku terena u Hrvatskoj, naišla na neuobičajene etnomuzikološke etičke dileme i zavrzla me. To ju je navelo na promišljanje o uvjerljivosti termina »medicinska etnomuzikologija« van američkog konteksta, a samim time i teorijskih i metodoloških alata s kojima bi u svojem istraživanju raspolagala. **Orfhlaith Ni Bhriain** i **Amanda Clifford** su u *Social Dance for Health: Set Dancing for Parkinson's* predstavile projekt kojeg je cilj istražiti učinkovitost i doprinos irskog tradicijskog plesa (*set dancing*) kod ljudi s Parkinsonovom bolešću, neurodegenerativnom bolešću koja se prije svega manifestira kroz poremećaje kretanja. Specifičnost ovoga multidisciplinarnog tima, u kojem sudjeluju istraživači različitih profila, etnokoreologinja, fizioterapeutkinja i neurolog, iz Irske, Italije i Australije, očituje se u etnokoreološkom

izučavanju kulturnog iskustva primjenom i kvalitativnih i kvantitativnih metoda istraživanja. Osim toga, *set dancing* jest ples koji je kroz irsku kulturnu povijest odigrao važnu ulogu u promicanju i nacionalnog i kulturnog identiteta. Danas je konotacija toga plesa ponajprije u osnaživanju socijalnih veza u različitim kontekstima, a odnedavna, iz perspektive ovoga projekta, i u poboljšanju kvalitete života ljudi s Parkinsonovom bolešću. **Jennie Gubner** zatvorila je sesiju prezentacijom *Teaching About Music and Alzheimers Through Applied Ethnomusicology and Digital Humanities*, u kojoj zastupa upotrebu digitalne humanistike i multimodalnih istraživačkih metoda u etnomuzikologiji za razumijevanje kompleksnih neverbalnih i emocionalnih dimenzija glazbe. Osim korištenja digitalne humanistike u terenskom radu, predlaže i njezino daljnje korištenje u publikacijskom dijelu ili pak pri poučavanju. U daljnjem izlaganju predstavila je *Music and Memory Project*, kojemu se priključila sa svojim studentima, a koji se u potpunosti oslanja na potencijale digitalne humanistike korištenjem iPoda za bilježenje emocionalnih reakcija.⁵ Kao voditeljica kolegija, Gubner je sa svojim studentima provodila istraživanje u staračkom domu u kojem su smješteni ljudi s Alzheimerovom bolešću ili demencijom. Najprije su sastavljali individualne glazbene *playliste* s korisnicima, a zatim su snimali njihove reakcije tijekom slušanja probrane glazbe. Osim toga, Gubner je poučavala osoblje u staračkome domu na koji način samostalno nastaviti s ovim aktivnostima. U svojim daljnjim istraživačkim poduhvatima zalagat će se za korištenje digitalnih metoda i digitalne humanistike kao »dinamičkog prostora kroz koji će se učiti i podići svijest o rastućem polju medicinske etnomuzikologije«.

Uz sve druge aktivnosti tijekom 2017. godine, 44. *svjetska konferencija*, održana u Limericku, sasvim sigurno jest vrhunac ICTM-ovih godišnjih aktivnosti, daka-ko, zbog proslave velike godišnjice. ICTM je kroz aktivnost članova na konferenciji pokazao svoja mnogostruka lica. Glazba i ples kao područja istraživanja shvaćena su sasvim komotno, dakako, nadilazeći ideju *traditional music* koja je utkana u naziv društva, što se može uočiti i iz ovih autoričinih impresija. Tako se mogu izdvojiti tek neki od ICTM-ovih aktualnih i kritički artikuliranih ekvivalenata – kreativnost u glazbi i plesu, UNESCO i nematerijalna kulturna baština, etika u istraživanju, aktivističko i kolaborativno istraživanje i primijenjena etnomuzikologija, svi aspekti etnografije, medicinska etnomuzikologija i promišljanje o glazbi kao terapijskom sredstvu u različitim kulturalnim kontekstima. Osim što je ova posljednja svjetska konferencija preispitala dosadašnje ICTM-ove dosege, itekako je i najavila neke nove i uzbudljive pitanje koje će biti zanimljivo preispitati, ne toliko ni za deset ili dvadeset godina, nego za trideset, kad će ICTM slaviti stoljeće svojega postojanja. U novu 2018. godinu ICTM je nakon konferencije u Irskoj i izbora unutar društva ušao s novom/starom predsjednicom Salwom El-Shawan Castelo-

⁵ Detaljnije o *Music and Memory Project* vidi na <<https://musicandmemory.org/>> ili na *YouTube* kanalu <<https://www.youtube.com/user/MusicandMemory1>> (31. 1. 2018).

Branco (Portugal). Ursula Hemetek (Austrija) postala je glavnom tajnicom pa se i sjedište ICTM-a iz Ljubljane premjestilo u Beč na Odsjek za istraživanje narodne glazbe i etnomuzikologiju pri Sveučilištu za glazbu i izvedbene umjetnosti. Svani-bor Pettan (Slovenija) postao je potpredsjednik, a Razia Sultanova (Ujedinjeno Kraljevstvo) nastavila je svoj mandat potpredsjednice. Izborima unutar društva tri su članice Izvršnog odbora nastavile svoje mandate – Naila Ceribašić (Hrvatska), Catherine Foley (Irska) i Marie Agatha Ozah (Nigerija). Don Niles (Papua Nova Gvineja) započeo je svoj mandat. Mandati Jonathana P. J. Stocka (Ujedinjeno Kraljevstvo/Irska), Tan Sooi Beng (Malezija), Terade Yoshitake (Japan), J. Lawrencea Witzlebena (Sjedinjene Američke Države) i Xiao Mei (Kina) nisu ovisili o izborima pa su regularno u optjecaju. Novim članovima postali su Bussakorn Binson (Tajland) i Miguel A. García (Argentina). Carlos Yoder ostao je izvršnim asistentom Sekretarijata. Osim toga, ICTM je nakon odobrenja Izvršnog odbora bogatiji i za dvije nove studijske inicijative – Study Group on Music, Education and Social Inclusion te Student and Early Career Researchers Group (koja zasad marljivo radi na kreiranju svojega budućeg imidža, a njezin javni istup u punoj bi mjeri sigurno naznačio početak nekih novih podviga, poput onih što SEM Student Union kroz *SEM Student Newsletter* ili SEM Student Union Blog već neko vrijeme čini).⁶

Osim što je razmjena znanja, dakako, bila standardnim dijelom diskusija unutar sesija, plodnije diskusije ponekad su se čak razvijale tijekom neformalnih druženja. Popratni glazbeni i plesni program, ne samo radionice unutar konferencijskog programa ili koncerti organizirani u predahu od jutarnjih ili večernjih sesija nego i ona neformalna glazbovanja kreirana spontano, i ovoj su konferenciji dali posebnu čar i novu dimenziju. Dogovorene su neke nove suradnje i inicijative. Ako ne prije, onda će zaživjeti najkasnije na sljedećoj »45. svjetskoj konferenciji ICTM-a«, koja će se održati od 11. do 17. srpnja 2019. godine u Bangkoku, Tajland, u organizaciji Chulalongkorn University. Akronim sveučilišta domaćina i način na koji se predstavio na svečanosti zatvaranja konferencije vrijedna je potvrda i pozivnica – See you @ CU 2019!

Andreja VREKALIĆ
Osijek

⁶ Detaljnije o SEM Student Union i *SEM Student Newsletter* vidi na <<http://www.ethnomusicology.org/members/group.aspx?id=144588>> ili o SEM Student Union Blog na <<https://semstudentunion.wordpress.com/>> (31. 1. 2018). Isto tako, SEM Student Union dostupan je i na internetskim društvenim mrežama Facebook i Twitter.

BRUXELLES – OČUVANJE DRVENIH GLAZBENIH INSTRUMENATA: ETIKA, PRAKSA I PROCJENA, MUZEJ GLAZBENIH INSTRUMENATA, 5–7. 10. 2017.

U Bruxellesu je od 5. do 7. listopada 2017. održana četvrta, ujedno i završna konferencija COST akcije WoodMusICK (*WOODen MUSical Instrument Conservati-on and Knowledge*, <http://woodmusick.org/>). Cilj ove akcije, započete 2011. godine, bio je umrežiti napore različitih disciplina koje se bave istraživanjem drvenih glazbenih instrumenata, potaknuti njihov daljnji rad te olakšati širenje sakupljenog znanja. Glavni zadatak akcije bio je pridonijeti zaštiti drvenih glazbenih instrumenata suradnjom između kustosa, konzervatora, organologa, graditelja instrumenata te stručnjaka iz područja šumarskih znanosti, kemije i akustike. Instrumenti su se proučavali u kontekstu kulturne baštine, kao simboli određenog mjesta, vremena, pojedinca i/ili skupine, u kojima su sadržane i sačuvane različite značajke: povijesne, društvene, tehničke, estetske i akustičke. Voditeljica akcije bila je **Sandie Le Conte** iz *Cite de la Musique – Philharmonie de Paris*. Akciju je financirao COST (*European Cooperation in Science and Technology*, <http://www.cost.eu/>), europski okvirni program koji od 1971. podupire suradnju između istraživača i njihovu mobilnost. To se ostvaruje kroz različite alate: radionice, treninge, konferencije, kratkoročne istraživačke boravke i diseminacijske aktivnosti.

Konferencija u Bruxellesu bila je posvećena očuvanju drvenih glazbenih instrumenata, njihovih materijalnih i nematerijalnih vrijednosti. Konzervatori i restauratori u svojem se radu – kako se promatralo u sklopu akcije – često suočavaju s nizom dilema: treba li sačuvati postojeće stanje instrumenta (konzervacija), učiniti određene popravke (reparacija), vratiti ga u izvorno stanje (restauracija) ili ga osposobiti da se na njemu može svirati. Praksa pokazuje da se situacija razlikuje od instrumenta do instrumenta te da se svakom od njih mora pristupiti individualno. Kako bi se proniknulo u srž problema i donijela što bolja odluka, potrebna je bliska suradnja između različitih stručnjaka: konzervatora, kustosa, muzikologa, povjesničara, povjesničara umjetnosti, graditelja instrumenata, glazbenika, kao i znanstvenika iz područja prirodnih znanosti. Odabir zahvata ovisi o nizu čimbenika: stanju instrumenta, njegovoj jedinstvenosti, dostupnim metodama i materijalima, željama vlasnika, troškovima i raspoloživom vremenu. Proces stoga nije jednostavan, a kriterije (ponekad) nije moguće standardizirati. U fokusu konferencije bile su tri glavne teme. Prva je bila posvećena etičkim razmatranjima i procesima donošenja odlukâ, druga inovativnim metodama i materijalima, a treća procjeni utjecaja.

Program konferencije bio je podijeljen u pet sesija. U prvoj sesiji pod nazivom *Ethical Considerations and Decision Making Processes* (*Etička razmatranja i procesi donošenja odluka*) podnesena su sljedeća priopćenja: **Darryl Martin**: *Never a Simple Decision – Case Studies and Ethical Considerations Concerning Playable Instruments*;

Marie-Anne Loeper-Attia: *Standards for Cultural Heritage and Their Implications in the Conservation and Preservation of Wooden Musical Instruments*; **Vera de Bruyn-Ouboter:** *Conservation of Musical Instruments – Decisions*; **Hany Hanna:** *Preservation of the Wooden Musical Instruments of the Traditional Egyptian Storytellers' Heritage*; **Sebastian Kirsch:** *Technology and Cultural History of Altered Lute Instruments*; **Tom Lerch:** *Preserving Sound – Musical Instruments and Their Ephemeral Feature: Possibilities to Deal with It*; **Jennifer Schnitzer:** *Treatment of the Appleton Organ at the Metropolitan Museum of Art*; **Tamar Hestrin-Grader:** *Reconciling Past and Present: the Rijksmuseum 1640 Ioannes Ruckers Muselaar Project. Druga sesija Methods and Materials (Metode i materijali) obuhvatila je sljedeća izlaganja: Emanuele Marconi: 'De fare uno manicho novo saria impossibile [...]'. Evolutionary Aspects of Violin Restoration Techniques*; **Christopher Clarke:** *Searching and Squirrelling: Sourcing Materials for Early Pianos*; **Panagiotis Poulopoulos:** *Conservation Issues on Historical Pedal Harps: Preserving Tangible and Intangible Properties*; **Nanami Zeniya:** *Changes in Vibrational Properties and Color of Wood due to Heating at Different Relative Humidities*; **Daniel Konopka:** *Structural Assessment of Wooden Musical Instruments by Simulation: Models, Validation, Applicability*; **Jonathan Santa Maria Bouquet:** *Adapting Conservation Techniques for the Remedial Conservation of Musical Instruments*; **Eiichi Obataya:** *Criteria for Selecting Reed (Phragmites Australis) of Japanese Traditional Oboe (Hichiriki) and Recent Attempt for the Plantation of Reed in a Managed Field*; **Shiori Sato:** *Vibrational Properties of Compressed Wood and Possibility of Using Compressed Wood as a Material for Repairing Cracks in Wooden Musical Instruments*; **Francesco Piasentini:** *CNC Milling Wood Patches in String Instruments Restoration*; **Giovanni Signorini:** *Non-invasive Wood Identification on Historical Musical Instruments*; **Volker Haag:** *3D-Reflected-Light Microscopy as a Tool for Wood Identification in Historical Instruments*. Nakon toga su održane radionice na kojima se kroz nekoliko odabranih instrumenata iz MIM-a diskutiralo o najprikladnijim načinima njihove konzervacije, restauracije i predstavljanja javnosti.

Drugog dana, u trećoj sesiji *Case studies (Studije slučaja)* predstavili su se: **Ina Hoheisel:** *Restoration of a Fortepiano by Nannette Streicher, Vienna 1813*; **Livine Huart:** *Restoration of the Ioannes Ruckers' Mother-and-Child Virginal Dated 1610, (Musical Instruments Museum, Brussels)*; **Pierre Gevaert:** *Restoring the Piano-Viole: an Adventure in Sound* (nakon čega je pijanist David Lively održao kratki koncert); **Ivan Sopushynskyy:** *Ukrainian Hutsul's Wooden Musical Instruments and Their Preservations*; **Vilena Vrbanić:** *Restoration of Keyboard Instruments: Two Case Studies from the Varaždin City Museum, Croatia*; **Christina Sperantza:** *Conservation of a Portable Wooden Pump Organ*; **Heidi von Rüden:** *A Zither Resonance-Table With an Integrated Tuning-Button*; **Donatella Melini:** *The Collection of Musical Instruments of the Museo Nazionale della Scienza e Tecnologia «Leonardo da Vinci» in Milano: an Interesting Study-Case of Conservation and Restoration*. U četvrtoj sesiji *Imaging Session* referirali su: **Markus Eberhorn:** *Web Based Visualization Software for Big Data X-CT Volumes with*

Optimized Datahandling and Workflow; **Francesco Piasentini**: *Assessing Musical Instruments Conditions Before and After Restoration Using Industrial X-Ray Ct (iCT)*; **Sarah L. Lämmlein**: *The Varnish Barrier Effect on the Sorption Properties of Wood Based on Neutron Imaging Measurements*; **Niko Plath**: *Post-Processing of Musical Instrument 3D-Computed Tomography Data for Conservational Applications*; **Filip Pantelić**: *Monitoring Changes in Wood Properties Using Very Near Field Sound Pressure Scanning*.

Posljednji dan bio je u znaku pete sesije *Assessing the Impact (Procjena utjecaja)* sa sljedećim priložima: **Claudia Invernizzi**: *An Innovative Monitoring Plan: the Case of Museo del Violino (Cremona, Italy)*; **Marianne Odlyha**: *Correlation of Mechanical Behaviour with Advanced Chemical Analysis of Varnished Wood*; **Eleni Tsetsekou**: *A Comparative Study on Adhesives Used in Wooden Musical Instruments Conservation*; **Marco Fioravanti**: *Structure Modification of Polymeric Components of Wood Cell Wall Due to Aging Processes*; **Lamberto Tronchin**: *Conservation and Restoration of Two Harpsichords at San Colombano, Bologna (Italy): Acoustic Analysis*; **Lise Allindré**: *Martin's Acoustic Guitar Circa 1880: Assessing the Impact of the Former Restorations on the Historical and Acoustic Values*. Zbornik radova urednice Pascale Vandervellen, koji zapravo obuhvaća proširene sažetke izlaganja, dostupan je na internetskoj adresi http://woodmusick.org/wp-content/uploads/Proceedings_WoodMusICK_BRS.pdf.

Konferencija se održala u Muzeju glazbenih instrumenata (niz. *Muziekinstrumentenmuseum*, fr. *Musée des instruments de musique*, eng. *Musical Instruments Museum*; <http://www.mim.be>), poznatom i pod kraticom MIM. U njegovu je fundusu pohranjeno više od osam tisuća instrumenata što ga čini jednim od najbogatijih muzeja glazbenih instrumenata na svijetu. Osnovan je 1877. te je isprva bio dijelom Kraljevskog konzervatorija u Bruxellesu. Njegov početni fond činile su dvije zbirke. Prva je bila zbirka belgijskog muzikologa François-Josepha Fétisa, prvog ravnatelja Kraljevskog konzervatorija, koju je belgijska vlada otkupila 1872. Drugu su činili instrumenti koje je indijski muzikolog Sourindra Mohun Tagore 1876. darovao belgijskom kralju Leopoldu II. Već je prvi kustos muzeja Victor-Charles Mahillon – zahvaljujući suradnjama s brojnim donatorima, filantropima i diplomatima – uvelike proširio fundus te je do smrti 1924. za MIM prikupio više od 3100 instrumenata. Mahillon je 1877. potaknuo osnivanje muzejske restauratorske radionice, u kojoj su se restaurirali oštećeni instrumenti te su se izrađivale replike nekih od naročito važnih primjeraka u drugim javnim zbirkama. Muzej je stekao međunarodni ugled, ne samo zbog količine građe koju je čuvao nego i zbog njezine raznovrsnosti, kvalitete i rijetkosti. Između dva svjetska rata pažnja kustosa uglavnom je bila posvećena obradi i očuvanju već prikupljenih instrumenata, a manje daljnjim nabavama. Tako je u razdoblju od 1924. do 1968. muzejski fundus obogaćen sa »samo« tisuću novih akvizicija. Nakon 1968. tamošnje Ministarstvo kulture počelo je za MIM izdvajati veća sredstva, omogućivši tako mnoge restauracije, zapošljavanje stručnog osoblja, priređivanje koncerata te nabavu novih akvizicija (posebice rijetkih instrumenata).

Od 2000. godine MIM je smješten u secesijskoj zgradi *Old England*, nekadašnjoj robnoj kući, koju je 1899. sagradio belgijski arhitekt Paul Saintenoy. Otada ga je posjetilo gotovo dva milijuna posjetitelja. Na oko 3000 m² izloženo je 1200 instrumenata. Mehanički, električni i elektronički instrumenti predstavljeni su u sutere nu. Tradicijski glazbeni instrumenti smješteni su na prvome katu. Izložen je instrumentarij koji ne pripada samo europskim glazbenim tradicijama nego i glazbama Azije, Afrike, Europe, Australije i obiju Amerika. Na drugome je katu kronološki prikazan razvoj zapadnjačke klasične glazbe, od razdoblja srednjeg vijeka i renesanse do kraja 19. stoljeća. Posebno mjesto pripada belgijskoj tradiciji izrade glazbenih instrumenata: blok flauti u 18. i 19. stoljeću te izumitelju saksofona Adolpheu Saxu. Na četvrtom katu izloženi su instrumenti s tipkama, gudački instrumenti, mandoline i gitare. Na osmom katu nalazi se koncertna dvorana s dvije stotine mjesta. Na posljednjem, devetom katu je restoran s vidikovcem i terasa. Iako se za hrvatske prilike ovakva institucija čini nedostižnim snom i željom za koju je pitanje hoće li se ikada realizirati, i to vjerojatno u osjetno manjim okvirima, na pozitivne prakse koje se u njoj provode – interdisciplinarno proučavanje glazbenih instrumenata, stručno predstavljanje, konzervacija, restauracija, digitalizacija – svakako se trebamo ugledati, proučiti ih i primijeniti u domaćoj sredini.

Vilena VRBANIĆ
Zagreb

AMSTERDAM – NICOLA PORPORA AND FREDERICK, PRINCE OF WALES: ITALIAN WAYS IN MUSIC, ART AND POETRY IN 18TH-CENTURY BRITAIN. STILE GALANTE; UNIVERSITY OF NOTTINGHAM; UNIVERSITÀ CATTOLICA DEL SACRO CUORE; UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI MILANO; STICHTING GEZELSCHAP 18E EEUW. 13-15. 10. 2017.

Skladatelji sredine 18. stoljeća kojima se u starijoj glazbenoj historiografiji često pripisivala etiketa sljedbenika tzv. galantnog stila posljednjih desetljeća zadobivaju sve veću znanstvenu pozornost, ponajviše u talijanskoj muzikologiji. Tek naizgled jedan od njegovih tipičnih predstavnika, Nicola Porpora, ostao je zapamćen ponajprije kao najistaknutiji vokalni pedagog stoljeća, odgojivši između ostalog i glasovitog kastrata Carla Broschija, poznatijeg kao Farinelli. U svojem opernom opusu od 1720-ih godina nadalje Porpora je doista slijedio nove tendencije napuljskih skladatelja predvođenih Leonardom Vincijem, premda je od njih bio nešto stariji, pokazujući ujedno savršeno vladanje onodobnim virtuoznim pjevač-

kim izrazom, koji je kao pedagog uostalom i pomagao oblikovati. Međutim, bilo bi nezahvalno ovoga skladatelja svoditi isključivo na taj stilski profil jer je – kao i mnoge »prijelazne ličnosti« toga vremena – bio kompozicijski, estetički pa i društveno polivalentna ličnost. Specifičnim fokusom na »staromodniji«, ujedno i »učenijski« sloj stvaralaštva u vidu Porporine zbirke kantata *Nuovamente composte opre di musica vocale* (op. 1), objavljene u Londonu 1735, ovaj je komorni simpozij dao svoj prilog rasvjetljavanju skladateljevih raznorodnih glazbenih lica.

Glavni motor simpozija te razlog što se on održao u Amsterdamu je **Stefano Aresi**, talijanski muzikolog, čembalist i dirigent s nizozemskom adresom, ujedno i voditelj ansambla *Stile Galante*, specijaliziranog za povijesno obaviještenu izvedbu glazbe 18. stoljeća. Suorganizatori u vidu dvaju talijanskih i jednog britanskog sveučilišta odražavaju se i na članove organizacijskog odbora koji su, s iznimkom **Claudija Toscanija** sa Sveučilišta u Milanu koji zbog otkazanog leta ipak nije referirao na simpoziju, potvrdili reputaciju stručnjaka za Porporu i napuljsku glazbenu kulturu 18. stoljeća. Unatoč gostovanju muzikologa – među kojima su mnogi ujedno aktivni i kao profesionalni izvođači – i s drugih, sjevernoameričkih, njemačkih i austrijskih te nizozemskih sveučilišta, kao i potpisnika ovih redaka, prevladavali su, što i priliči temi, talijanski stručnjaci. Dok su za simpozij bile predviđene poslijepodnevne sesije, u prijepodnevima su neki od referenata održavali majstorski tečaj o izvedbenoj praksi. Sva su se događanja odvijala u gotovo spomeničkoj amsterdamskoj građanskoj kući s početka 19. stoljeća, a sudionici simpozija uz još nekoliko izvođača, ponajviše studenata iz Italije, prisustvovali su i majstorskom tečaju. Potonji je bio više u formatu predavanja, primjerice **Stefana Aresija** o izvedbenim pitanjima Porporinih kantata općenito ili **Livija Marcalettija** (Sveučilište u Beču) o tzv. vokalnim manirama, tj. ornamentaciji. Marcaletti je u više navrata naglasio da na snazi nije logika »dodavanja« ukrasa, nego je izvedbena praksa doista u određenim melodijskim intervalima vidjela razne načine, tj. »manire« izvedbe, od kojih su složenije bile raširene čak i kod amatera. **Therese de Goede** (Konzervatorij u Amsterdamu) cijelo je vrijeme sudionicima radionice demonstrirala rečeno svirajući na čembalu, razmatrajući praktična pitanja realizacije *bassa continua* u nesrazmjeru između traktata o kompoziciji i traktata o realizaciji *bassa continua* u tzv. »dugom 17. stoljeću«, od početaka monodije do traktata *L'armonico pratico al cimbalo* (1722) F. Gasparinija. U svojem doktoratu ova čembalistica i markantna predavačica, koja se muzikološkim istraživanjima počela baviti upravo kako bi izvedbenoj praksi dala znanstvene temelje, dala i prijedloge realizacije *continua*, što svjedoči o zanimljivom prožimanju teorije i prakse, znanosti i umjetnosti.

Izlaganja na simpoziju dadu se podijeliti u tri skupine koje uglavnom odgovaraju po jednoj popodnevnoj sesiji trodnevne manifestacije. Prvu sačinjavaju referati koji su tematski vrlo bliski majstorskome tečaju te raznim metodama historijske muzikologije izučavaju izvedbenu praksu Porporina vremena s posebnim naglaskom na *Nuovamente composte opre di musica vocale* te su time najviše odgovarali

zadanoj temi simpozija. Druga skupina bavila se prvenstveno historiografskim i filološkim pitanjima vezanima za napuljskog pravnik i povjesničara Giuseppea Sigismondoa i njegov opsežan neobjavljeni spis *Apoteosi della musica del Regno di Napoli*, dragocjeni izvor za glazbu u Napulju 18. st., time dakako i Porporinu. Treća skupina objedinjuje različite, pomalo heterogene teme, neke više, a neke manje povezane s Porporinom zbirkom kantata i njezinim londonskim kontekstom, pa ćemo pregled započeti osvrtnom na potonje referate.

Nadahnut karikaturnim prikazom Porpore kao orguljaša na londonskom bakrorezu, **Walter Kreyszig**, njemački muzikolog aktivan u Kanadi (Sveučilište Saskatchewan), poduzeo je iscrpnu komparaciju Porporina sakralnoga stvaralaštva s onim dvojice suvremenika, Georga Friedricha Händela i Antonija Vivaldija. Potkrijepivši usporedbe brojnim primjerima, kojih je funkcija bila razmotriti londonsku recepciju Porpore kao ponešto skolastičkog kontrapunktičara, Kreyszig je iznio bogatstvo uvida koji će biti još dragocjeniji u tiskanom obliku, budući da je 2019. predviđeno objavljivanje zbornika sa simpozija. **Nastasja Gandolfo** (Sveučilište u Würzburgu) istražila je recepciju uglazbljenja lirske poezije Paola Antonija Rollija, pjesnika i libretista koji je u Londonu često surađivao s Porporom i G. F. Händelom. Premda zanimljiva i simptomatična po pitanju života talijanskih vokalnih žanrova 18. st. u germanskom kulturnom krugu, usporedba kantata na Rollijeve stihove, pronađene u njemačkim arhivima, pokazala je više razlika nego sličnosti u dvama skladateljskim pristupima. **Ivan Ćurković** uspoređivao je Porporine operne duete s djelima koja je skladatelj tiskao u Londonu, u koja osim spomenutih kantata spadaju i *Sinfonie da camera a 3* (op. 2), zapravo trionsate koje s opernim duetima nastalima u Italiji vezuje primjena kontrapunktskih tehnika. Unatoč tome te činjenici da se pristup komponiranju opernih dueta kod Porpore stilski mijenjao, pri čemu su oni londonski u znaku većeg priklanjanja novijim tendencija, stilski je jaz između »učenog« i »opernog« ipak očuvan.

Od referata u drugom tematskom bloku posebno se istaknuo onaj **Rose Cafiero** (Università Cattolica del Sacro Cuore u Milanu), usredotočen na Porporine autografe u Sigismondovoj te zbirci Gasparea Selvaggia, no osim toga ponudio je niz zanimljivih opservacija o glazbenom životu u Napulju kako ga bilježi Sigismondo te o sudbini njegovih dostignuća koja su mnogi kasniji autori prisvajali. Njezin kolega i suurednik dvojezičnog, talijansko-engleskog izdanja *Apoteosi della musica del Regno di Napoli* **Claudio Bacciagaluppi** (Sveučilište u Bernu) fascinirao je jednako »detektivskim« filološkim metodama u svojem izlaganju o rukopisima i anegdota u Sigismondovoj biografiji Porpore, a prigoda je iskorištena i za promidžbu toga raskošnog izdanja. Velika skupina referata posvetila se pitanjima istraživanja izvedbene prakse među kojima je važnu ulogu igralo razmatranje dvaju pojmova važnih ne samo za to rastuće muzikološko polje nego i za proučavanje Porporine skladateljske prakse, a to su *partimento* i *solfeggio*. Dok prvi označava praksu učenja skladateljske, a ujedno i prakse realizacije *continua* obrascima har-

monizacije basa u kombinaciji s drugim skladateljskim postupcima koji uključuju i kontrapunktske, drugi se odnosi na solmizacijske vježbe koje su se u 18. st. još uvijek temeljile na heksakordima te primjenjivale *musicu fictu*. Porpora je kao vrsni pedagog dao svoj doprinos obama tradicijama, a referat **Nicholasa Baragwanatha** (Sveučilište u Nottinghamu) istražio je potonju, postavljajući pitanje jesu li određeni izvori bili namijenjeni profesionalcima ili amaterima. **Benjamin Katz** (Sveučilište u Philadelphiji) razmotrio je pak upotrebu harmonijskih shema iz *partimenta* u Porporinim kantatama te svirajući primjere na klaviru i sam dokazao da se izvještio u tom umijeću.

Samim kantatama najneposrednije su se bavili **Kurt Markstrom** (Sveučilište u Manitobi) s jedne te **Aresi** i **Talya Berger** (Sveučilište u Stanfordu) u zajedničkom izlaganju s druge strane. Kroz iscrpno istraživanje Porporine biografije i skladateljske djelatnosti Markstrom je iznio hipotezu da je na zbirci kantata počeo raditi 1720-ih godina kada je Metastasio za njega napisao pjesničke predloške, argumentirajući između ostalog i time da je 1732. došlo do pogoršanja odnosa između skladatelja i libretista. U nekim aspektima datiranja kantata Aresi i Berger imali su drugačije mišljenje, no više nego time njihov je referat plijenio pozornost raščlambom stilskoga pluralizma zbirke koju je Porpora po svemu sudeći zamislio kao neku vrstu reprezentativne »posjetnice«, tj. »poklona« londonskoj aristokraciji. Dvojac se pokazao pobornikom povijesno obaviještene izvedbe, tvrdeći da, u slučajevima kada kantate iz zbirke prerastaju iz kantata uz *continuo* u tzv. komorne kantate, tj. kantate uz *obbligato* instrumentalnu pratnju s dodatkom drugoga crtovlja za desnu ruku čembala, nikako nije opravdana izvedba te dionice na nekome drugom instrumentu. Tu su tezu izlagači uvjerljivo argumentirali. Simpozij je pokazao kako se studiozno, gotovo »insajderski« u određenim, prvenstveno talijanskim ili italofilmskim muzikološkim krugovima pristupa životu i stvaralaštvu ovog sve značajnijeg skladatelja 18. st., no, s obzirom na istaknutost izučavanja izvedbene prakse, idealan bi se zaključak pronašao u koncertnoj izvedbi kantata, koja je nažalost izostala. Međutim, domaćini su taj mogući manjak nadoknadili organiziranim posjetom amsterdamskom *Rijksmuseumu*, čiji je kustos sudionike proveo kroz iznimno bogatu zbirku, s posebnim naglaskom na njezine instrumente te brojne glazbeno-ikonografske izvore.

Ivan ČURKOVIĆ
Zagreb

**ZAGREB – UMREŽAVANJE GLAZBOM U ‘DUGOM 19. STOLJEĆU’:
PRIPREME; PROJEKT NETMUS19 – KNJIŽNICA HRVATSKE
AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI, 23. 10. 2018.**

U e-učionici Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu dana 23. listopada 2017. održana je radionica *Umrežavanje glazbom u ‘dugom 19. stoljeću’: pripreme*, u okviru projekta *Umrežavanje glazbom: promjene paradigmi u »dugom 19. stoljeću« – od Luke Sorkočevića do Franje Ks. Kuhača* (NETMUS19, 2017-2021, br. 4476). Projekt uključuje tri tematske grupe:

1. Luka Sorkočević/Luca Sargo (1734-1789) i njegov bečki dnevnik kojeg je vodio tijekom druge polovice 1781. u Beču i početkom 1782. u Rijeci, kada su njegovi glazbeni i izvanglazbeni kontakti i susreti bili česti, svakodnevnji;
2. Zagreb sredinom 19. stoljeća na raskrižju putujućih opernih družina i njihovih repertoara;
3. složeni i česti kontakti muzikologa Franje Ksavera Kuhača (1834-1911) promatrani kroz 2. i 3. knjigu (od ukupno 13) njegove korespondencije (1864-1874) s istaknutim političarima, glazbenicima, nakladnicima, učiteljima, učenicima i obitelji.

Budući da je projekt NETMUS19 započeo tek 1. ožujka 2017, cilj radionice bio je ne samo pokazati početne rezultate istraživanja i okvire baze podataka, već pozvati goste koji će prikazati odabrane studije slučaja u umrežavanju glazbom kako su ih sami postavili i analizirali u vlastitim istraživanjima. Njihov prilog kao i iz toga slijedeća diskusija ukazali su na neke važne momente, postupke i metodologije koje su potakle i istraživanje projekta NETMUS19 i obogatile bazu podataka koja je vezana uz ličnosti, njihova djela i pojmove. Na jednodnevnoj radionici sudjelovalo je 10 muzikologa i povjesničara iz Hrvatske, Poljske, Slovenije i Češke. Radionica je ostvarena u suradnji s Knjižnicom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u čijim prostorijama se radionica i održala. U uvodnom je dijelu voditeljica projekta **Vjera Katalinić** ukratko predstavila projekt, trenutačno stanje istraživanja te željene ciljeve i rezultate. U prvom bloku predavanja izlagalo je šest istraživača: **Ivana Horbec** (Zagreb, Hrvatski institut za povijest), konzultantica na projektu NETMUS19, predstavila je izazove historiografskog istraživanja umrežavanja u Habsburškoj Monarhiji 18. i 19. stoljeća, **Katja Radoš Perković** (Zagreb, Odsjek za talijanistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu), suradnica na projektu NETMUS19, dala je uvid u probleme i zamke transliteracije dnevnika Luke Sorkočevića, dok je **Jolanta Guzy-Pasiak** (Varšava, Institut umjetnosti Poljske akademije znanosti) održala predavanje o Ludomiru Michału Rogowskom i njegovim umjetničkim hodočašćima i njegovoj glazbi. Zatim je **Stanislav Tuksar** (Zagreb, HAZU), suradnik na projektu NETMUS19, iznio rezultate terenskog istraživanja provedenog u Weimaru vezanog uz mogući kontakt Franza Liszta i

Franje Ks. Kuhača, a **Maruša Zupancič** (Ljubljana, Institut za muzikologiju Znanstvenoistraživačkog centra Slovenske akademije znanosti i umjetnosti) govorila je o violinistu Václavu Humlu i njegovoj mreži učenika. Posljednja tema u prvom bloku, o kojoj je govorila **Vilena Vrbanić** (Zagreb, doktorandica na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu), odnosila se na instrumente s tipkama i njihove graditelje, a predstavljena su tri stolna klavira iz dalmatinskih muzeja.

U drugom bloku predavanja tema **Viktora Veleka** (Ostrava, Fakultet umjetnosti Sveučilišta u Ostravi; predstavila V. Katalinić) odnosila se na faze razvoja projekta istraživanja glazbene kulture Čeha u Beču 1840-1939. i odgovarajuće baze podataka. Sljedeća tri izlaganja donijeli su suradnici na projektu NETMUS19 i predstavili svoje rezultate istraživanja: **Sara Ries** (Zagreb, Odsjek za povijest hrvatske glazbe HAZU), doktorandica na projektu, ukazala je na probleme i zamršenosti transliteracije vezane uz drugu i treću knjigu korespondencije Franje Ksavera Kuhača, a suradnica **Sanja Majer-Bobetko** (Zagreb, Odsjek za povijest hrvatske glazbe HAZU) nadovezala se na prethodnu temu pokazavši odabrana osobna imena, toponime i pojmove koji se spominju u drugoj knjizi Kuhačeve korespondencije, točnije u 1864. godini, a namijenjeni su upisu u bazu i izradi komentara uz korespondenciju. Naposljetku je voditeljica projekta **Vjera Katalinić** (Zagreb, Odsjek za povijest hrvatske glazbe HAZU) predstavila podatke o izvedenim djelima i interpretima te opernim društvima 1860. godine u Zagrebu te je pokazala princip upisa tih podataka u novu bazu, posebno načinjenu za projekt (<http://hmd-music.org/netmus19/index.php>). Nakon svih izlaganja slijedila je zaključna rasprava na kojoj su se iznijeli određeni problemi, ali i savjeti vezani za dosadašnja i daljnja istraživanja u okviru projekta. Također se raspravljalo o daljnjim koracima i mogućim metodologijama istraživanja.

Iako je ova internacionalna radionica trajala samo jedan dan, predstavljeno je deset vrlo poticajnih, naoko različitih, no ipak tematski srodnih izlaganja koja su ukazala na određenu zajedničku problematiku s kojom su se istraživači susretali. Aktivna završna diskusija rezultirala je razmjenom iskustava i praktičnih savjeta kako pristupiti određenim problemima i preprekama u istraživanjima te će svima biti od velike koristi pri daljnjim istraživanjima. Program skupa i prezentacije dostupne su na web stranici projekta (http://info.hazu.hr/hr/o-akademiji/jedinice/odsjek_za_povijest_hrvatske_glazbe/netmus19).

Sara RIES
Zagreb

ZAGREB – 13. MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP »PRVI SVJETSKI RAT (1914.-1918.) I GLAZBA«; HRVATSKO MUZIKOLOŠKO DRUŠTVO – ODSJEK ZA POVIJEST HRVATSKE GLAZBE HAZU – HRVATSKI INSTITUT ZA POVIJEST, 24-27. 10. 2017.

U Zlatnoj dvorani Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu održan je od 24. do 27. listopada 2017. međunarodni skup »Prvi svjetski rat (1914.-1918.) i glazba: skladateljske strategije, izvedbene prakse i društveni utjecaji« prigodom obilježavanja stogodišnjice Prvog svjetskog rata. Ovo je drugi u nizu međunarodnih skupova, nakon znanstvenog skupa o 450. obljetnici bitke kod Sigeta »Odjeci bitke kod Sigeta i mita o Nikoli Šubiću Zrinskom u umjetnosti (glazba, likovne umjetnosti, književnost)«, koje Hrvatsko muzikološko društvo organizira u suradnji s Hrvatskim institutom za povijest (u prethodnom slučaju i s Hrvatskim studijima, a u ovom i s Odsjekom za povijest hrvatske glazbe HAZU), želeći tako, uz razmatranje uže glazbene problematike, ponuditi širi kontekst istražujući opće društvene, sociološke i kulturne okvire, utjecaje i posljedice.

Kroz četiri radna dana referati su bili organizirani u 7 sjednica: 1. *Opće teme*; 2. *Skladbe i traktati*; 3. *Skladatelji i izvodači*; 4. *Glazba i društvo (glazba i politika) I*; 5. *Glazba i društvo (gradovi i institucije) II*; 6. *Glazba i društvo (glazba i mediji) III*; 7. *Glazba i društvo (popularna glazba) IV*. Na skupu su sudjelovali referenti iz Bugarske, Poljske, Irske, Slovenije, SAD-a, Kanade, Makedonije, Mađarske, Poljske, Srbije, Češke, Italije, Bosne i Hercegovine, Austrije, Ujedinjenog Kraljevstva te Hrvatske.

Skup je imao tri plenarna izlaganja: prvoga je dana skup otvorio američki muzikolog **Richard Taruskin** (SAD) izlaganjem *Pathos is Banned (Patos je zabranjen)*, povezujući posljedice Prvog svjetskog rata i nametanje zabrana s događajima i strujama na području glazbe; drugoga je dana **Koraljka Kos** (Hrvatska) napravila sintezu temom *Tradicija i novo u hrvatskoj glazbi početkom 20. stoljeća*, kontekstualizirajući i dovodeći u međusobne odnose hrvatske skladatelje na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće; a završno plenarno izlaganje imao je **Harry White** (Irska) na temu *Tonality, Genre and the Great War: Musical Narrative and the Impact of Modernism (Tonalitet, žanr i Veliki rat: glazbena naracija i utjecaj modernizma)* u kojem je preispitivao uvjete odnosa glazbenih pojmova tonaliteta i žanra s europskom političkom krizom neposredno prije i za vrijeme Prvog svjetskog rata.

U sesiji Opće teme predstavili su se **Ryszard Daniel Golianek** (Poznań, Poljska) izlaganjem *Poland Has not Perished yet... Polish Themes in European Music 1900-1920 (Još Poljska nije propala... Poljske teme u europskoj glazbi 1900-1920)*; **Shane McMahon** (Dublin, Irska) referatom *Black Tides of Mud: Music and the Occult at Century's End (Crne plime blata: glazba i okultizam na kraju stoljeća)*; **Lynda Payne** (Kansas City, SAD) izvijestila je o temi *Medicine and Composers in the Great War (Medicina i skladatelji u Velikom ratu)*; **Michael Turabian** (Montreal, Kanada) predstavio je temu *Exilic Soundscapes: Musical Imaginings of a Displaced Homeland (Prognanički zvukolici: glaz-*

beni zamišljaji raseljene domovine); **Kristina Milković** (Zagreb, Hrvatska) imala je izlaganje *Fenomen smrti u građanskome društvu 19. stoljeća: primjer Zagreba* (*The Phenomenon of Death in Bourgeois Society of the 19th Century: the Case of Zagreb*); **Trena Jordanoska** (Skopje, Makedonija) govorila je o temi *The Shift of the Idioms of Macedonian Musical Culture during the Balkan Wars and World War I* (*Promjena idioma makedonske glazbene kulture tijekom Balkanskih ratova i Prvog svjetskog rata*).

Tematski blok *Skladbe i traktati* obuhvatio je sljedeće referente: **Péter Bozó** (Budimpešta, Mađarska) izložio je referat *Wagner's Influence on Bartók Reconsidered: The Case of The Wooden Prince* (*Ponovno razmotren Wagnerov utjecaj na Bartóka: slučaj Drvenog princa*); **Filip Hameršak** i **Marijana Pintar** (Zagreb, Hrvatska) predstavili su temu *Časnik-skladatelj Lujo Šafranek-Kavić i njegova simfonijska pjesma Soča (1917) u kontekstu Prvoga svjetskog rata* (*Officer and Composer Lujo Šafranek-Kavić and His Symphonic Poem Soča/Isonzo (1917) within the Context of First World War*); **Steven Young** (Bridgewater, SAD) govorio je na temu *Louis Vierne's Terrible Battle: The Piano Compositions from World War I* (*Strašna bitka Louisa Viernea: glasovirske skladbe iz Prvog svjetskog rata*); **Jolanta Guzy-Pasiak** (Varšava, Poljska) referirala je na temu »*Sa personnalité est née dans le trouble de la guerre*« (Franz Hellens). *On Ludomir Michał Rogowski's Innovative Treatise Essai sur les principe de la musique future (1918)* (»*Njegova je osobnost rođena u ratnim previranjima*« (Franz Hellens). *O inovativnoj raspravi Esej o principima glazbe budućnosti Ludomira Michała Rogowskog /1918/*); **Tijana Popović Mlađenović** (Beograd, Srbija) obradila je temu *The Slow Waltz as the Place of Different Individual Stylistic Shifts in Art Music just before the Great War* (*Polagani valcer kao prostor različitih individualnih stilskih pomaka u umjetničkoj glazbi neposredno prije Velikog rata*); **Zdenka Weber** (Zagreb, Hrvatska) izložila je temu *Hrvatska glazba nakon 1918. godine – jedan od mogućih drukčijih pogleda na pojavu neonacionalnog glazbenog smjera* (*Croatian Music after 1918 – One of the Possible Different Views on the Appearance of the Neo-National Musical Orientation*); **Rozina Palić Jelavić** (Zagreb, Hrvatska) izložila je referat *Između Ivana Zajca i Blagoja Berse – zagrebačko operno kazalište na prijelomu stoljeća: opera Maričon Srečka Albinija* (*Between Ivan Zajc and Blagoje Bersa – the Zagreb Opera Theatre at the Turn of the Century: The Opera Maričon by Srećko Albini*).

Na tu se grupu tema nadovezala treća sjednica posvećena *Skladateljima i izvođačima* u kojoj su se predstavili: **Adèle Commins** (Dundalk, Irska) s temom »*Double D[amn] those Huns*«: *The Impact of War on Charles Villiers Stanford and his Music* (»*K vragu i ti Švabi*«: *utjecaj rata na Charlesa Villiersa Stanforda i njegovu glazbu*); **Maruša Zupančič** (Ljubljana, Slovenija) referirala je na temu *The Contribution of the Prague Violinists to Musical Life in Europe during World War I* (*Doprinos praških violinista europskom glazbenom životu tijekom Prvog svjetskog rata*); **Fiona M. Palmer** (Maynooth, Irska) izložila je referat *Resisting Foreign Invasion: World War I and the Campaign for the British Conducting Profession* (*Odupiranje invaziji stranaca: Prvi svjetski rat i kampanja za britansku dirigentsku profesiju*); **Stefanka Georgieva** (Stara Zagora, Bugarska) govorila je o temi *Between Sofia and Berlin: Some Cross References to*

the Early Creative Years of the Bulgarian Composer Pancho Vladigerov (Između Sofije i Berlina: unakrsne reference o ranim stvaralačkim godinama bugarskog skladatelja Panča Vladigerova); Tomáš Slavický (Prag, Češka) imao je referat Češki glazbenici na obali Jadrana prije Prvog svjetskog rata (Czech Musicians on the Adriatic Coast before World War I); Lucija Konfic (Zagreb, Hrvatska) izložila je temu Hrvatska primadona Milena Šugh Štefanac u Pragu (1915-18) (The Croatian Primadonna Milena Šugh Štefanac in Prague /1915-18/).

Odnos Glazbe i društva kroz vezu glazbe i politike razmatrali su sljedeći izlagači: **Ivano Cavallini** (Palermo, Italija) *Iz dijalekta do jezika. Cesare Caravaglios i napjevi u rovovima Prvog svjetskog rata kao pjesme talijanske nacije (From a Dialect to a Language. Cesare Caravaglios and the Melodies in the World War I Trenches as Songs of the Italian Nation); Petra Babić (Zagreb, Hrvatska) Diplomatsko pripojenje Međimurja Kraljevini SHS i uloga glazbe u tom procesu (The Diplomatic Attachment of the Region of Međimurje to the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes and the Role of Music in It); Zdenka Kapko Foretić (Zagreb, Hrvatska) Arthur Lourié, ruski avangardist iz 1920-ih (Arthur Lourié, the Russian Avant-gardist of the 1920s); Marko Vukičević (Zagreb, Hrvatska) Glazba na zagrebačkim otvorenim prostorima u službi propagande tijekom Prvog svjetskog rata (Music in the Service of Propaganda in the Public Spaces of Zagreb during World War I); Marijana Dujović (Beograd, Srbija) The Activities of Serbian Musicians in Military Theatres and Hospitals during the First World War (Delatnost srpskih muzičara u vojnim pozorištima i vojnim bolnicama tokom Prvog svetskog rata); Ivana Šubic Kovačević (Zagreb, Hrvatska) Djelovanje podružnice Zagreb u Savezu muzičara Kraljevine SHS (The Activities of the Zagreb Branch of the Association of Musicians of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes).*

Sjednica Glazba i društvo kroz teme o gradovima i institucijama, jedna od najobimnijih, obuhvatila je referente: **Nada Bezić** (Zagreb, Hrvatska) predstavila je referat *Mozaik o Hrvatskom glazbenom zavodu u Prvom svjetskom ratu (The Mosaic of the Croatian Music Institute in World War I); Lana Paćuka (Sarajevo, BiH) govorila je o temi The Fall of the »Double-Headed Eagle«: Reflections of the Socio-political Circumstances on the Musical Life of Sarajevo (Pad »dvojavog orla«: razmišljanja o društveno-političkim prilikama u glazbenom životu Sarajeva); Zdravka Jelaska Marijan (Split, Hrvatska) referirala je na temu Glazba u javnom životu Splita i okolice uoči sloma Austro-Ugarske Monarhije (Music in the Public Life of Split and Its Surroundings on the Eve of the Collapse of the Austro-Hungarian Empire); Tomislav Bužić (Zagreb, Hrvatska) izložio je referat *Prvi i drugi povijesni koncert u Zagrebu: 1916–2016. (The First and the Second Historic Concerts in Zagreb: 1916-2016); Branka Ban (Osijek, Hrvatska) Genealogija osječkog pjevaštva prije i nakon Prvog svjetskog rata (The Genealogy of the Osijek Singing Movement before and after World War I); Vjera Katalinić (Zagreb, Hrvatska) Zagreb na karti glazbenih gostovanja u prvim dvama desetljećima 20. stoljeća (Zagreb on the Map of Music Tours during the First Two Decades of the 20th Century); Biljana Milanović (Beograd, Srbija) Muzika u srpskim izbegličkim pozorištima (1916–18) (Music**

in Serbian Refugee Theatres /1916-18/); **Ivana Tomić Ferić** (Split, Hrvatska) *Skica za glazbenu sliku Splita u jeku Velikoga rata (1914-18) (A Sketch for the Musical Picture of Split during World War I /1914-18/)*; **Vijoleta Herman Kaurić** (Zagreb, Hrvatska) *Dobrotvorni koncerti u Zagrebu tijekom Prvoga svjetskog rata ili kako uz pomoć glazbe zbrinuti ranjenike, nahraniti gladne i pomoći ostalim ratnim stradalnicima (Benefit Concerts in Zagreb during World War I, or How to Use Music in Taking Care of the Wounded, Feeding Hungry People and Helping Other War Victims)*; **Marijana Kokanović Marković** (Novi Sad, Vojvodina, Srbija) *Trijumf operete na repertoaru Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu uoči I. svjetskog rata (The Triumph of Operetta on the Repertory of the Serbian National Theatre in Novi Sad on the Eve of World War I)*; **Gabriela Petrović** (Beč, Austrija) *Bečka filharmonija u Prvom svjetskom ratu (The Vienna Philharmonic in World War I)*; **Antonija Bogner Šaban** (Zagreb, Hrvatska) *Glazbene režije Ive Raića 1916. (The Stage Productions of Ivo Raić in 1916).*

U bloku *Glazba i društvo* kroz odnos glazbe medija referate su predstavili: **Stanislav Tuksar** (Zagreb, Hrvatska) *In the Whirlpool of Idealism, Naivety, Escapism and Charity: Music, Mass Media and Public Sphere in Zagreb and Croatia during World War I (U kolopletu idealizma, naivnosti, eskapizma i milosrđa: glazba, masovni mediji i javnost u Zagrebu i Hrvatskoj tijekom Prvoga svjetskog rata)*; **Inja Stanović** (Sheffield, U.K.) *The Early Classical Recordings of First World War England: Process, Preoccupation and Performance (Rane snimke klasične glazbe u Engleskoj tijekom Prvoga svjetskog rata; proces, zaokupljenost i izvedba)*; **Sanja Majer Bobetko** (Zagreb, Hrvatska) *Zagrebački »povijesni koncerti« iz 1916. godine i onodobna hrvatska glazbena kritika (Zagreb »Historic Concerts« in 1916 and Croatian Music Criticism of the Time).*

Posljednja sjednica, posvećena *Glazbi i društvu* kroz teme o popularnoj glazbi, obuhvatila je sljedeće izlagače: **Kristina Lučić Andrijanić** (Zagreb, Hrvatska) *Popularna glazba u Hrvatskoj nakon Prvog svjetskog rata (Popular Music in Croatia after the Great War)*; **Aldo Foško** (Zagreb, Hrvatska) *Jazz u Zagrebu 1920-ih: početak novoga doba u zabavnoj glazbi grada? (Jazz in Zagreb in the 1920s: The Beginning of a New Age in Popular Music in the City?)* te **William A. Everett** (Kansas City, SAD) *Over the Top (1917): The Great War on Broadway (Preko vrha (1917): Veliki rat na Broadwayju).*

Broj referenata, kao i raznolikost tema ovoga skupa, svjedočio je kako o važnosti i raznolikosti glazbe i glazbenih događanja u vrijeme Velikog rata, tako i o interesu za istraživanje navedenih tema. Odluka o okupljanju stručnjaka s više srodnih područja pod jednim naslovom ponovno se pokazala sretnom jer je otvorila mogućnost za razmjenu iskustava i znanja kroz konstruktivne rasprave uz pojedine sjednice. Međutim, istaknula se i nužnost šireg, nadnacionalnog i pluralističkog sagledavanja glazbenih tema i događanja, kako bi se izašlo iz nekih (često pogrešno) postavljenih okvira glazbenog diskursa.

Lucija KONFIC
Zagreb

BERLIN, ISANG YUN 100: FESTIVAL MEĐUNARODNOG DRUŠTVA ISANG YUN, UNIVERSITÄT DER KÜNSTE, 29. 10-4. 11. 2017.

U povodu stotog rođendana skladatelja i pedagoga Isanga Yuna u Berlinu, gradu u kojem je proveo polovicu života i pronašao posljednje počivalište, ove se jeseni u dva navrata pružila prilika za ponovni susret s njegovim djelom. U okviru festivala *Musikfest Berlin* u rujnu je održano nekoliko koncerata na kojima su izvedena njegova djela, uz prigodan razgovor i izložbu otvorenu u foajeu Filharmonije, a u studenome na Sveučilištu umjetnosti – na kojem je Yun po dolasku u Njemačku studirao, a od 1970. do umirovljenja i predavao – i cijeli manji festival posvećen njegovu djelu. Suorganizator i pokretač svih događanja bilo je Međunarodno društvo Isang Yun, dušu kojega čini njegov predsjednik, muzikolog **Walter-Wolfgang Sparrer**, poznavatelj ne samo djela svojega bivšeg učitelja Yuna nego i glazbenih smjernica od dvadesetog stoljeća naovamo, napose u istočnoj Aziji. Uz raznovrsne koncerte, od kojih je svaki pridavao nov okvir Yunovoj glazbi,⁷ a svi zajedno, poput konsekvencije, kretali su se između dviju »monokromnih« situacija (početne »glazbe na tradicijskim instrumentima« iz Koreje i završnog orkestralnog koncerta s isključivo Yunovim skladbama), festival održan na Sveučilištu umjetnosti predstavljao je prigodu i za refleksiju o Yunovu djelu, uključivši simpozij pod naslovom *Isang Yun i avangarde njegova vremena* te predavanje muzikologinje **Dörte Schmidt**, održano kao svojevrsan »predtakt« prije samoga skupa.

Dajući temeljni ton kasnijim razmatranjima, Dörte Schmidt uputila je na dva horizonta u kojima djelo Isanga Yuna za današnjeg istraživača zadobiva smisao. S jedne strane, ocrtala je širi geopolitički sklop poslijeratnog razdoblja, u kojem se odvija i Yunovo komponiranje i djelovanje u Njemačkoj. Kako su nakon pobjede nad nacionalsocijalizmom rasle napetosti između zapadnih Saveznika i SSSR-a, prelazeći u krize i naposljetku u onaj rat što se više nije vodio vatrenim oružjem, nego manje doslovnim sredstvima, između ostaloga i kulturnim politikama, tako je i sam grad Berlin, podijeljen na zapadnu i istočnu okupacijsku zonu, postao njegovim poprištem. Štoviše, postao je svojevrsnim »izlogom« u kojem je valjalo pokazati upravo ono najprobranije, demonstrirajući vlastitu moć. No, za razliku od istočne, koja se temeljila na propisivanju i partijskom dekretiranju onoga što vrijedi kao jedino dopušteno, kulturna politika zapadnih Saveznika u obnovi poratne SR Njemačke isticala je ideju slobode, uključujući i slobodu umjetničkog stvaranja, razvidnu već u imenu jedne od ključnih institucija što su je s ciljem njezina promicanja na polju kulture osnovali zapadni Saveznici: Kongresa za kultur-

⁷ Tako se na jednome koncertu Yunova kompozicija za obou solo *Piri* našla na rasporedu zajedno s glazbom za korejski tradicijski instrument prema kojem je naslovljena; na solističkom je recitalu violončelista Mische Mayera Yunova skladba *Glisées* izvedena zajedno s djelima za violončelo solo drugih skladatelja njegova naraštaja, B. A. Zimmermanna i H. Dutilleuxa; na koncertu sastava Modern Art Ensemble njegova su djela uokvirena djelima mlađih skladateljica iz Koreje.

nu slobodu (*Congress for Cultural Freedom*), osnovanog godine 1950. u Zapadnom Berlinu. Ideja slobode uključivala je i povezivanje i međukulturnu razmjenu, u prvome redu sa zemljama izvan sovjetske zone utjecaja. Uspon avangardne umjetnosti u poslijeratnoj SR Njemačkoj, napose u Zapadnom Berlinu, kao i buđenje interesa tamošnje novoglazbene scene za izvaneuropske kulture, Dörte Schmidt razmatra u horizontu koji čini djelatnost institucija i pojedinaca kao što su skladatelj i organizator Nicolas Nabokov ili etnomuzikolog Alain Daniélou, koji 1963. u Zapadnom Berlinu osniva Međunarodni institut za tradicijsku glazbu (*International Institute for Traditional Music*), instituciju koju, kao i u slučaju Kongresa za kulturnu slobodu, podupire Fordova zaklada (ovaj drugi podupirala je financijski i CIA, barem do 1966, kada je *New York Times* otkrio »izvor« financiranja).

Drugi horizont u kojemu Dörte Schmidt razmatra skladateljski put Isanga Yuna nakon njegova dolaska u Njemačku jest tadašnje stanje skladateljske tehnike, kakvo se očituje u krugu oko Ljetnih tečajeva za novu glazbu u Darmstadtu. Serijalna tehnika, kao sredstvo da se uklone naslijeđeni sintaktički sklopovi i postupci, kao i njihova semantička nabijenost, kao da je u isti mah uklonila i mogućnost njihova unutarnjeg diferenciranja. Kasnih pedesetih godina skladatelji su tražili načine kako s jedne strane zadržati serijalnost kao načelo, budući da su u njoj vidjeli jamstvo glazbenoga kao takvog, a u isto vrijeme zadobiti onu dimenziju što ju je Adorno tih godina nazvao »karakterom«, nalazeći je potisnutom u serijalnoj glazbi.

Pojedini prilozi predstavljani na simpoziju mahom su se kretali između ovako naznačenih polova. O geopolitičkom je horizontu najizravnije bilo riječi u prilogu **Harma Langenkampa** iz Utrechta, koji je na temelju istraživanja arhivske građe nastojao rekonstruirati kako je Fordova zaklada sudjelovala u oblikovanju poslijeratne kulturne scene Zapadne Njemačke, odnosno kakvu su pritom ulogu imali pojedini protagonisti u mreži koju su činile ranije navedene institucije. Na inicijativu Fordove zaklade godine 1963. pokrenut je i berlinski program DAAD-a za razmjenu umjetnika, a i sam je Yun zahvaljujući njoj dobio priliku studirati u Zapadnom Berlinu, gradu u kojem će se, nakon kraćih prekida, kasnije i trajno nastaniti.

Walter-Wolfgang Sparrer iz Berlina i **Daniela Fugellie** iz Santiaga de Chilea Yunov su skladateljski put u Njemačkoj razmatrali polazeći od drugih usporedivih slučajeva. Poput Yuna, i Nam June Paik skladatelj je po obrazovanju, dolazi iz Koreje, a njegova se umjetnička karijera u bitnome odvija u SR Njemačkoj. Ipak, kako pokazuje Sparrer, njihov susret u Darmstadtu 1958. kao da je predstavljao i točku s koje su njihovi putovi krenuli različitim smjerovima, pri čemu je za svako-ga od njih odlučujuće djelovao tamošnji susret s djelom Johna Cagea. Premda možda čak bolji poznavatelj klasičnih tehnika komponiranja, Paik otada kao da kruži oko same glazbe kao institucije, postajući dijelom pokreta Fluxus, dočim Yun zastaje na problemu njezine reformulacije, zadržavajući uobičajeni koncertni okvir. Uspoređujući pak Yunovu karijeru s onom Mauricia Kagela, skladatelja koji otprilike u isto vrijeme dolazi u SR Njemačku i ondje se nastanjuje, Daniela Fu-

gellie upozorava na različite razloge njihova odlaska, odnosno dolaska (Kagel se u Argentini prije susreo sa slabim radnim uvjetima negoli s izravnim posljedicama svojih političkih djelatnosti). Nadalje, ističe različitost njihova skladateljskog odgovora na njemačku situaciju, obilježenu već postojećim preduvjerenjima o »vlastitom« i »stranom«, s kojima se nekako valja nositi (Kagel na nju odgovara u ironičnom tonu, za razliku od Yuna). Naposljetku upozorava i na stanovitu asimetriju na globalnom planu, budući da se hladnoratovska kulturna politika odvijala na osi zapad-istok, uključivši tu i istočnu Aziju, dočim su za zapadne institucije koje podupiru programe kulturne razmjene odnosi s latinskoameričkim zemljama u ovome razdoblju nekako u pozadini, možda zbog izostanka pouzdanih partnera na drugoj strani. Na koncu, etnomuzikolog **Lars-Christian Koch** iz Berlina govorio je o nekim rezultatima koje su takvi programi polučili u Zapadnom Berlinu sedamdesetih godina. Na temelju arhivske građe, tiskane i zvučne, pokušao je naime rekonstruirati što se događalo u okviru berlinskog festivala *Metamusik*, svojevrsnoga susretništa na kojemu su tih godina rame uz rame nastupali izvođači klasične, odnosno tradicijske glazbe izvaneuropskih sredina (u prvome redu onih azijskih), ansambli za suvremenu glazbu koji su izvodili mahom djela mlađih skladatelja *minimalne glazbe*, kao i pop glazbenici koji su napustili format pop pjesme, krećući prema otvorenijim formama (Klaus Schulze, Tangerine Dream itd.). Pritom zajednički okvir festivala na stanovit način nivelira ishodišne razlike između ovih vrsta glazbe, što u slučaju izvaneuropske tradicijske glazbe znači, kako ističe Koch, da dotični glazbenici pristaju doći na festival kako bi nastupili u koncertnoj situaciji, u kojoj pak publika »ne zna što je u toj glazbi posrijedi«.

Druga skupina priloga nastojala je pobliže osvijetliti skladateljske probleme pred kojima se Yun našao po dolasku u Njemačku, napose kao sudionik ljetnih tečajeva u Darmstadt. Dok je **Reinhard Kapp** iz Beča u glazbenim poetikama trojice skladatelja (Stockhausena, Bouleza, Cagea) koji su potkraj pedesetih godina predstavljali referentne točke skladateljske prakse naglasio one smjernice što su išle ususret Yunovim skladateljskim nastojanjima, **Julian Caskel** iz Kölna i **Eike Fess** iz Beča na temelju analize pojedinih Yunovih djela iz ovoga razdoblja govorili su o specifičnostima njegovih skladateljskih rješenja na razini ritma, odnosno o njegovu usvajanju dvanaesttonske tehnike. Naročito se u ovome posljednjem očituje Yunova razlika spram skladatelja serijalne glazbe (koji su, uostalom, od njega i nešto mlađi): kako se u Yunovu komponiranju dvanaesttonska tehnika pojavljuje *istodobno* sa zahtjevom za »karakterom« pojedinih tonskih oblića, u središtu njegova interesa nisu granice samoga sustava, nego je on prije sredstvo za oslobođenje glazbenog sloga od tonalitetnih formula i *istodobno* za postizanje njegove unutarnje artikulacije. Nije stoga slučajno, kao što pokazuje Eike Fess, da Yun iz nizova mahom stvara melodijske formacije i nikada ne serijalizira trajanja tonova, orijentirajući se prije na Schönbergove nego na Webernove postupke. Sugerirajući pak kako je Mahlerovo djelo referentna točka za Yunov kasni opus, napose za

simfonije, **Dirk Wieschollek** iz Weimara nastojao je proniknuti u potankosti njihova odnosa. Prema njegovu mišljenju, Yunov odnos prema Mahleru nipošto nije tek eklektičko prisvajanje, nego prije »srodstvo po izboru«, koje se pak više očituje u estetskoj orijentaciji nego u pukoj tehnici skladanja, jer Yunu je stran Mahlerov epski ton i njegovi provedbeni postupci, ali mu je bliska ideja o simfoniji kao »svijetu« u kojem se okupljaju različitosti, kao i stanovita »volja za (spo)razumijevanjem« (*Wille zur Verständigung*). Povrh toga, bliska mu je i semantička nabijenost Mahlerovih glazbenih gesta i figura, u Yuna podjednako ambigviteta. U tome pogledu Wieschollek skreće pozornost, primjerice, na početak drugog stavka Yunove *Druge simfonije*, u kojem pojedine figure mogu istodobno sugerirati i kakav Mahlerov *ländler* i kakav ornament imaginarne *korejske* glazbe.

Naposljetku, treća skupina izlagača usredotočila se na ono što je prethodilo Yunovu dolasku u Njemačku, odnosno ono što je slijedilo, otvarajući pogled u oba smjera. Dok je tako **Shin-Hyang Yun** iz Berlina na primjeru nekoliko korejskih skladatelja, od kojih su neki učili kompoziciju kod Isanga Yuna, pokušala izdvojiti zajedničke crte, upućujući na glas kao na »tranzitivni element« koji omogućuje *prijevod* jedne u drugu razinu (tekstovnu, glazbenu), **Jin-Ah Kim** iz Seoula ocrtala je skladateljske smjernice u Koreji za vrijeme Yunova tamošnjeg djelovanja (naime, nakon studija u Japanu, Yun je desetak godina, počevši od 1945, predavao glazbu u gimnaziji i visokim školama u Tongyeongu, Pusanu i naposljetku Seoulu). Na temelju njezina sistematskog pregleda pojedinih tada kurentnih kategorija glazbe u Koreji bilo je moguće kontekstualizirati i Yunova tadašnja glazbena nastojanja, a možda ih čak i prepoznati kao nešto ne toliko strano i neznano. Jer Yunova tadašnja skladateljska orijentacija, kakva se razabire i iz njegove rane popijevke što ju je predstavila Jin-Ah Kim, obilježena je zadržavanjem osnovnih smjernica zapadnoga glazbenog jezika (uključujući i tonalitet, premda ovdje prilično razlabavljen i modalno obojen) i istodobnom potragom za »vlastitim«, »nacionalnim«, jamstvo kojega skladatelj identificira u pučkoj popijevci, kakvu bilježe tadašnje etnografske zbirke. Slušajući popijevku, piscu se ovih redaka Yunovo tadašnje skladateljsko nastojanje učinilo nekako znanim, ne zbog toga što bi bilo neizvorno, nego u smislu samoga problema pred kojim se skladatelj nalazio. Teško je bilo ne pomisliti na ono što se nekoć zvalo »nacionalnim školama« ili »nacionalnim smjerom« u glazbi, temom na koju svaki ovdašnji muzikolog, htio ili ne htio, naleti barem za vrijeme studija.

A tu smo već i kod pitanja kojima je svoje izlaganje započela **Sayuri Hatano** iz Tokija, upućujući na to kako identična tema izaziva različite rezonancije u raznim muzikološkim sredinama. Naime, o Isangu Yunu, premda je studirao u Japanu, u toj zemlji do sada nije postojao gotovo nikakav istraživački interes, a i njegova glazba tek je u novije vrijeme našla put do tamošnjih koncertnih podija. Jednako je tako pertinentna bila i njezina opaska kako za muzikologa odnosno muzikologinju iz Japana, barem onu njezina naraštaja, nije uobičajeno na studiju u inozem-

stvu birati neku »japansku« temu. Tako je i njezina inače vrlo sistematična usporedba skladateljskih karijera Isanga Yuna i japanskog skladatelja Makija Ishiija – koji je, poput Yuna, u Berlinu studirao kod Borisa Blachera i Josefa Rufera, zatim sudjelovao na Ljetnim tečajevima za novu glazbu u Darmstadtu – sveudilj bila obilježena i ukazom na to da je kao takva situirana, određena vlastitim neprestupivim horizontom, pa stoga i stanovitom »sjenom«, upravo onime što spominje japanski skladatelj Toru Takemitsu u razgovoru s Isangom Yunom, razgovoru što ga je Sayuri Hatano u svojem izlaganju citirala. Yunovo »pozicioniranje«, o kojem je višekratno bilo riječi tijekom skupa, njegovo iznalaženje vlastita skladateljskog identiteta (i »kulturne pripadnosti«) u novoj sredini, što uključuje i neprestanu konfrontaciju sa svim onim preduvjerenjima, pojmovima i kategorijama koji već postoje o došljacima u sredini u koju dolazi, ali i svim mogućnostima što ih ta sredina došljaku pruža, uključujući i slobodu govora i misli, tako se pokazalo i kao nešto u što je svagda već bačen svatko od nas, ne samo pri nekom susretu s kolegama iz raznih sredina, a tada naročito. Uz mnoštvo lucidnih uvida, na skupu su tako u isti mah došle do izražaja i raznolike »sjene« i »zasjenjenja«. Ali njihov karakter nije jednoznačan: one nisu tek puka prepreka uvidu i razumijevanju, nego u isti mah i ono što muzikolozima omogućuje da i dalje istražuju Yunovu glazbu, upozoravajući ih pritom na vlastite granice.

Dalibor DAVIDOVIĆ
Zagreb

ZADAR – DRUGI MEĐUNARODNI SIMPOZIJ »DIGITALNA HUMANISTIKA: ZAMAŠNJAK VIDLJIVOSTI HRVATSKE KULTURNE BAŠTINE«; SVEUČILIŠTE U ZADRU – SVEUČILIŠTE U GRAZU – VESTIGIA INSTITUT, 6-8. 11. 2017.

Drugi međunarodni simpozij pod nazivom »Digitalna humanistika: zamašnjak vidljivosti kulturne baštine«, održan u Zadru od 6. do 8. studenog 2017. godine, nastavak je prvoga simpozija koji se održao u listopadu 2016. pod nazivom »Kreativni potencijal glagoljske baštine«. Drugi simpozij održan je kao dio znanstvenih aktivnosti vezanih uz projekt *Digitalizacija, bibliografska obrada i istraživanje tekstova zadarsko-šibenskog područja iz razdoblja do kraja 19. st. pisanih glagoljicom, bosančicom i latinicom* čiji su organizatori Odjel za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru i Vestigia institut za istraživanje rukopisa sa Sveučilišta u Grazu i koji se provodi uz financiranje Ministarstva kulture RH. Organizator ove vrijedne konferencije bio je Odjel za Informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, u suradnji s au-

strijskim Karl-Franzens Sveučilištem u Grazu te Vestigia Institutom za istraživanje rukopisa. Suorganizatori konferencije bili su: Zavod za povijesne znanosti u Zadru Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Austrijski centar za digitalnu humanistiku Sveučilišta u Grazu, ICARUS – International Centre for Archival Research iz Beča, ICARUS-HR, DARIAH-HR – Digitalna istraživačka infrastruktura za umjetnost i humanistiku, te Udruga glagoljaša iz Zadra.

Iako se o digitalnoj humanistici u hrvatskom znanstvenom okruženju progovara posljednjih desetak godina, svaka konferencija posvećena toj tematici pokazuje da se broj i profil sudionika širi, odnosno, da digitalno okruženje zahvaća gotovo svaki segment kulturne baštine. U tom smislu, cilj ovoga simpozija bio je obuhvatiti teme iz područja »definiranja i propitivanja digitalne humanistike kao znanosti, nadalje opisa, istraživanja i pristupa kulturnoj baštini u digitalnom okruženju, kreativnog korištenja kulturne baštine, kulturnog turizma te uključivanja zajednice u istraživanja kulturne baštine. Također, naglasak je bio na prikazu metoda i rezultata istraživanja kulturne baštine, i to pisane, odnosno rukopisne i stare tiskane građe i njihovih fragmenata u različitim znanstvenim disciplinama«. ⁸ Prema riječima glavne organizatorice simpozija, doc. **Marijane Tomić**, osobit je cilj ovog simpozija bio »prikazati istraživačke metode i alate iz čim više polja i grana humanističkih znanosti kako bi se prepoznali glavni istraživački pravci, područja suradnje unutar humanističkih znanosti i izvan njih«.

Kroz sedam tematskih cjelina⁹ referiralo je više od 30 izlagača. Prezentirajući svu širinu tematskih pristupa, kako i priliči interdisciplinarnosti koju promiče upravo digitalna humanistika, mogle su se čuti teme od nakladništva, glagoljske baštine, kulturnih spomenika, muzejskih eksponata, srednjovjekovnih spisa do kreativnih industrija, pa i turističkih ponuda. Osim rada etnomuzikologinje **Irene Miholić** (Institut za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu), koji je progovarao o idejama i problemima portala za hrvatska tradicijska glazbala,¹⁰ područje muzikologije pokrivala su dva rada. **Sara Ries** (HAZU, Zagreb), kroz tri studije slučaja predstavila je rad na drugoj i trećoj knjizi Kuhačeve korespondencije,¹¹ a autorica ovoga izvještaja u suradnji s muzikologinjom izv. prof. **Ivanom Tomić Ferić**

⁸ Iz programske knjižice simpozija. Vidi http://conference.unizd.hr/isdh/wp-content/uploads/sites/13/2017/06/DHEVCCCH_Booklet_191020172.pdf.

⁹ Tematske cjeline simpozija bile su: *Digitalizacija kulturne baštine; Metode i alati za istraživanje kulturne baštine u digitalnom okruženju; Digitalna humanistika kao suvremeni istraživački okvir kulturne baštine; Kreativno korištenje kulturne baštine; Opis i pristup kulturnoj baštini: konceptualni modeli, standardi i pravilnici za katalogizaciju; Glagoljična, ćirilična i latinična pisana baština kao polazište historiografskih i jezičnih istraživanja te Međuinstitucionalna suradnja i interdisciplinarnost u području istraživanja i interpretacije kulturne baštine.*

¹⁰ Prezentaciju etnomuzikologinja Irene Miholić moguće je pogledati na stranici: <http://conference.unizd.hr/isdh/programme/>.

¹¹ PowerPoint prezentaciju Sare Ries moguće je također pogledati na stranici: <http://conference.unizd.hr/isdh/programme/>.

(Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu) te arhivisticom dr. sc. **Dubravkom Kolić** (Državni arhiv u Zadru) imala je zajedničko izlaganje pod naslovom *Glazbena baština – »od arhivske prašine do oživotvorenja«*. Taj je rad imao za cilj ukazati na nužnost konstantnog propitkivanja arhivskoga gradiva (glazbenih izvora) kroz sve dimenzije postojanja (prošlost, sadašnjost i budućnost). Slijedeći tu trodijelnu strukturu, rad je progovorio o glazbenim izvorima u fondovima i zbirkama Državnoga arhiva u Zadru te je kroz prizmu navedenih izvora iznio novi interpretacijski isječak iz zadarske glazbene baštine (*Società Filarmonica di Zara*), da bi na kraju ponudio pogled u budućnost predstavljanjem najnovijeg znanstvenog projekta *Glazbeni izvori Dalmacije u kontekstu srednjoeuropske i mediteranske glazbene kulture od 18. do 20. stoljeća*, pod krovom Hrvatske zaklade za znanost.

Gostujući predavači bili su uglednici iz područja digitalne humanistike: **Georg Vogeler** iz Austrijskog centra za digitalnu humanistiku Sveučilišta u Grazu, **Gordon Dunsire**, nezavisni savjetnik iz Edinburga, UK, te **Erich Renhart** sa Sveučilišta u Grazu, koji je ujedno i predstavnik Vestigia centra te jedan od glavnih voditelja zadarske konferencije (<http://conference.unizd.hr/isdh/programme/>).

Kroz brojna izlaganja i tri radionice, trodnevna konferencija omogućila je pogled u najnovija istraživanja iz područja digitalne humanistike, i to kroz spektar vrlo različitih humanističkih tema. Brzi razvoj tehnologija koji nužno dotiče i kulturnu baštinu tjera nas na usvajanje novih znanja ili bar na nužnu suradnju koja donosi interdisciplinarnе rezultate. Upravo zato ovakve konferencije predstavljaju nove mogućnosti i poglede u budućnost te nam omogućuju barem pokušaj držanja koraka sa svijetom.

Katica BURIĆ ČENAN
Zadar

**AVEIRO, PORTUGAL – POST-IP '17/POST-U-PROGRESU:
4. MEĐUNARODNI POSLIJEDIPLOMSKI FORUM ZA STUDIJE
GLAZBE I PLESA (Post-ip '17/Post-in-progress: 4º Fórum Internacional
de Pós-graduação em Estudos em Música e Dança), 5-7. 12. 2017.**

Centar je znanstvenih etnomuzikoloških zbivanja u Portugalu donedavno, čini se, bio isključivo u Lisabonu, na Institutu za etnomuzikologiju – Centru za studije glazbe i plesa (Instituto de Etnomusicologia – Centro de Estudos de Música e Dança, INET-md), čija je predsjednica **Salwa El-Shawan Castelo-Branco** ujedno i profesorica etnomuzikologije na Filozofskom fakultetu Novog Sveučilišta u Lisabonu (Faculdade de Ciências Sociais e Humanas, Universidade Nova de Lisboa) i

predsjednica Međunarodnog savjeta za tradicijsku glazbu (International Council for Traditional Music, ICTM). Međutim, od 2011. godine lisabonski je INET-md, u suradnji s drugom nacionalnom institucijom, Sveučilištem u Aveiru (Universidade de Aveiro) i njegovim Odsjekom za komunikaciju i umjetnost (Departamento de Comunicação e Arte, DeCA), na kojemu su zaposlene etnomuzikologinje Susana Sardo i Ana Flávia Miguel, pokrenuo Post-ip/Post-u-progresu – međunarodni poslijediplomski forum za studije glazbe i plesa (Post-ip/Post-in-progress: Fórum Internacional de Pós-graduação em Estudos em Música e Dança). Stoga i Aveiro bialno postaje atraktivnom međunarodnom oazom, najčešće etnomuzikologa u postupku stjecanja doktorata. Mnogobrojnim aktivnostima Sveučilišta, a zasigurno i međunarodnim forumom koji organiziraju INET-md i DeCA, Aveiro se profilira kao poželjna konferencijska destinacija; ali i destinacija u koju studentskom razmjenom dolaze studenti iz cijeloga svijeta. Osim komfornog eksterijera sveučilišnog kampusa s kojeg pogled seže na dio lagune (Ria de Aveiro) na kojoj se grad nalazi ili pak ugodnog interijera DeCA-e, Aveiro svoju atraktivnost gradi i van sveučilišne zone. Od milja zvan i »portugalska Venecija« zbog sustava kanala i estuarija, specifičnog spoja s Atlantskim oceanom, te tradicije vožnje brodovima, što zaista podsjeća na pravu Veneciju, Aveiro se i u prosincu trudi posjetitelju pružiti pravi ugođaj svoje maritimnosti. Ona se u samom gradu tako nadopunjuje historijskom i suvremenom sakralnom i profanom arhitekturom, kao što je, primjerice, katedrala Sao Domingos iz 15. stoljeća ili Gradski muzej i Muzej Art Nouveau. Osim toga, blizina Atlantika i privlačnih plaža Barra i Costa Nova, udaljenih desetak kilometara od središta grada, i zimi Aveiru dodaje zaista posebnu notu dopadljivosti. Oko 250 kilometara sjeverno od glavnoga grada Lisabona i 70 kilometara južno od Porta, Aveiro se, zahvaljujući svim ovim navedenim resursima i mladom konferencijskom (etnomuzikološkom) stažu, promiče u značajno mjesto nekih nadolazećih sastajanja.

Od 5. do 7. prosinca 2017. godine u Aveiru se održala četvrta inačica studentskog foruma – »Post-ip '17/Post-u-progresu: 4. međunarodni poslijediplomski forum za studije glazbe i plesa«. Forum je namijenjen onima koji još nisu doktorirali, bez obzira na istraživačku fazu u kojoj se nalaze, a istraživački projekti koji mogu konkurirati za sudjelovanje na konferenciji pripadaju domeni glazbe i plesa; etnomuzikologiji, studijima popularne glazbe, izvedbenim umjetnostima, glazbenoj pedagogiji, audiovizualnoj etnomuzikologiji, etnokoreologiji itd. Post-ip '17 ugoštio je 68 sudionika iz Brazila, Francuske, Gruzije, Hrvatske, Indije, Italije, Portugala, Sjedinjenih Američkih Država, Španjolske, Turske i Ujedinjenog Kraljevstva. Iako znanstveni odbor koji čine mahom već eminentni etnomuzikolozi, među kojima je, primjerice, bila i Salwa El-Shawan Castelo-Branco, Ana Flávia Miguel i Susana Sardo, pripomaže u evaluaciji pristiglih prijava, ipak su studenti DeCA-e, najčešće poslijediplomske razine, nositelji ove konferencijske inicijative. Dakle, glavna je ideja studente organizatore čim bolje podučiti potencijalnim zadacima,

onome što ih može dočekati kao jedna od stepenica u znanstvenom profiliranju po završetku studija. Ono gdje još sudjeluju etablirani znanstvenici jest moderiranje sesija ili sudjelovanje na plenarnim sesijama, a upravo se tu organizatori trude od foruma do foruma sudionicima pružiti mogućnost ostvarivanja dijaloga sa znanstvenicima višeslojnih ekspertiza. Ono što je bio novum na četvrtom forumu jest prilika za sudjelovanje postdoktoranada putem 'young keynote session'. Posljednjeg je dana konferencije u toj novoj sesiji koju je moderirao Jorge Castro Ribeiro sudjelovala **Ana Flávia Miguel** (INET-md, Universidade de Aveiro) s referatom *Ways of Seeing and Making the Documentary Kola San Jon* (dokumentarac je dobio nagradu 'Intangible Heritage Documentation Award' za promoviranje nematerijalne kulturne baštine na filmskom festivalu *6th Folk Music Film Festival* u Nepal u studenome 2016. godine). Službeni jezici ove konferencije bili su na prvome mjestu engleski jezik, a zatim i portugalski. Iako su neke prezentacije studenata domaćina ili njihovih brazilskih kolega u programu bile najavljene na engleskom jeziku, autori prezentacija ipak su govorili na portugalskom. Uz one pak prezentacije samo na portugalskom jeziku, često su manjkali sažetci na engleskom. Snalaženje i uočavanje detalja u takvim je situacijama ipak bilo poteško, stoga me je pretežnost prezentacija na portugalskom jeziku usmjerila na prikazivanje tek jednog manjeg segmenta ovog foruma (dviju plenarnih sesija i dviju studentskih sesija).

Salwa El-Shawan Castelo-Branco moderirala je prvu plenarnu sesiju na kojoj je **Vincent Dubois** (Université de Strasbourg) u prezentaciji *A Sociological Perspective on the Relationship Between Musical Life and Cultural Policy: The Case of Wind Bands*¹² govorio o jednoj glazbenoj temi iz pozicije jedne društvene znanosti. Dubois je, dakako, kako je vidljivo i iz naslova njegove prezentacije, sociolog koji, natuknuvši i tako možda opravdavši svoju istraživačku poziciju, o glazbi zna vrlo malo. Ideja za istraživanjem jednog glazbenog fenomena proizašla je iz činjenice da u francuskoj znanosti, čak ni iz perspektive znanosti o glazbi, nitko nije istraživao puhaće orkestre. Studija slučaja, kvantitativnih i kvalitativnih metodoloških alata, provodila se u Strasbourgu obližnjim regijama. Hipoteza s kojom je krenuo u istraživanje jest odraz općeprihvaćenog i uvriježenog mišljenja da se glazba puhaćih orkestara izvan gradskog mainstreama ocrtava kao »glazba manje vrijednosti«, koju su, slijedom toga, zanemarile i glazbene institucije i medijske prezentacije (televizijske i radijske, primjerice). Jedan od razloga tomu možda je, kako je pretpostavio, činjenica da su glazbenici slabijeg društvenog, a time i financijskog statusa. Međutim, zašavši na taj teren, uočio je kako je upravo svijet glazbenika koji sviraju u puhaćim orkestrima jedan zaseban i samostalan univerzum unutar kojega je, unatoč generacijskoj heterogenosti, osobito važna glazbenička radna eti-

¹² Vincent Dubois, Jean-Matthieu Méon i Emmanuel Pierru autori su knjige *The Sociology of Wind Bands: Amateur Music Between Cultural Domination and Autonomy*, Ashgate, Farnham, Surrey i Burlington, Vt.: Ashgate Publishing, Ltd., 2013. Jean-Yves Bart izvorno francusku inačicu *Les mondes de l'harmonie. Enquête sur une pratique musicale amateur*, Pariz: La Dispute, 2009, preveo je na engleski jezik.

ka i pripadnost toj glazbeničkoj zajednici. Nadalje, puhaće orkestre promatrao je kao kulturalno slobodne zone, koristeći tako pojmovlje kulturnog kapitala Pierrea Bourdieua. Svoje teorijsko uporište opravdao je i činjenicom da puhaći orkestri koje je istraživao ne održavaju kontakt s profesionalnim glazbenicima te da se njihova društvena logika ogleda i u estetici. Primjerice, sviraju na različitim lokalnim slavljinama, repertoar koji izvode takav je da se trude ugoditi svakom posjetitelju, sviraju »od svega pomalo« bez izrazitih stilističkih distinkcija. U duhu generacijske heterogenosti, barem iz perspektive afiniteta prema glazbi, često se na repertoaru nađe i filmska glazba koja je omiljena kod mlađih glazbenika. U zaključku svojeg izlaganja preispitao je hipotezu i promišljanja o odnosu pojmovlja 'high-brow' and 'lowbrow' u glazbi, odnosno o glazbenom elitizmu i drugoj glazbi. Tog prvog dana bilo je aktivno šest studentskih sesija, u prijepodnevnom i poslijepodnevnom terminu.¹³ U jednoj od njih, naslovljenoj *Música e Dança* (moderator Gilvano Dalagna) sudjelovale su **Pilar Montoya Chica** (Conservatorio Superior de Castilla y León), **Lolita Surmanidze** (Batumi State Art Teaching University) i **Clara Chinoy** (Universidad de Sevilla). Pilar Montoya Chica u referatu *An Unedited Source for Spanish Baroque Dance: The Nicolás Rodrigo Noveli Manuscript (Madrid, 1708)* govorila je o važnosti Novelijeveg rukopisa za revitalizaciju plesne baštine španjolskog baroka. Prvi segment tog rukopisa sadrži osnovne pokrete plesa, poziciju tijela, nogu, ruku. Osim toga, u rukopisu je i detaljna demonstracija i opis prostora što je značajan doprinos koreografskom repertoaru. Na samom kraju rukopisa zapis glazbe i koreografija pavane koju je autorica i demonstrirala znatizeljnoj publici. U prezentaciji *Issues About Performance of Georgian/Ajarian Traditional Music and Dance* Lolita Surmanidze na početku se kritički osvrnula na gruzijsku tradicijsku glazbu i ples, napose na gruzijsku polifoniju u kontekstu UNESCO-ovih *Remek-djela usmene i nematerijalne baštine čovječanstva* iz 2001. godine. To joj je, dakle, bilo polazište za promišljanje o pravom načinu očuvanja pjesama i plesova iz Ajaria regije što se od 19. stoljeća izvode na pozornici i što su doživjeli značajne promjene i u izvornom današnjem kontekstu kao i u onom akademskom unutar kojeg se poučavaju (a u koji je i sama autorica involvirana). Clara Chinoy u prezentaciji *Embodying the Gitano Self; Fiesta and Identity Among the Gitanos Flamencos* govorila je o istraživanju jedne obitelji/»Gitanos flamencos« unutar koje promatra na koji način glazba i flamenco posreduju u izvedbi *Gitano* identiteta u Španjolskoj.

Drugog je dana **Sílvia Martínez** (Universitat Autònoma de Barcelona) u plesnarnoj sesiji *Listening to Voices, Weaving Networks: Notes on Feminism and Popular Music* koju je moderirala Susana Sardo ispreplela refleksije o pitanju roda u glazbenoj praksi; najprije s muzikološkim i etnomuzikološkim teorijskim načelima, zatim i s drugim teorijskim okvirima iz srodnih disciplina. Kad je govorila o rodu,

¹³ Program konferencije dostupan je na <<http://postip.web.ua.pt/docs/programa17.pdf>> (31. 1. 2018).

tad je prvenstveno pomišljala na fizičku, simboličku i političku dimenziju u suodnosu s maskulinošću, femininošću ili pak na njihovo susretnište. Uvjerena je da se upravo u studijima popularne glazbe ponajviše očituje diskusija o rodu u glazbi. Isto tako, upravo zbog *drugosti* popularne glazbe i »nedostatka akademskog glamura« problematika je roda u popularnoj glazbi zanemarena. Teorijske je preferencije oprimirala studijom slučaja o reggaetonu. Martinez tvrdi kako je reggaeton izrazito »uspjela« glazba unutar kategorije glazbe *nižeg* društvenog prestiža. Takav stav prema reggaetonu, tvrdi, proizišao je iz vrlo niske kvalitete glazbene produkcije, ritamske monotonije, s jedne strane, te apologije maskuliniteta uočljive na tekstovnoj razini i vizualnom identitetu, s druge. Pomišlja, dakle, kako reggaeton vrlo često latentno promovira dominaciju maskuliniteta nad femininošću. Nadalje, u slučaju grupe Maghúa pronašla je sasvim suprotan odnos maskuliniteta prema femininosti. Maghúa je grupa muškaraca koja je revitalizirala pjesme nekih ruralnih područja u Galiciji i koja je u medijskom diskursu, na državnoj televiziji, kroz vlastitu viziju glazbenog, i osobito vizualnog performansa jedan *tribute to women*. Autorica je strogo stala i uvjerena da su upravo glazbene prakse privilegirani prostor za analizu reprezentativnosti i dinamike roda.¹⁴

U jednoj od jutarnjih studentskih sesija *Música, ética e comunidade* (moderatrix Maria do Rosário Pestana) posljednjeg dana konferencije sudjelovali su **Andreja Vrekalić** (Sveučilište u Osijeku), **Sebanti Chatterjee** (Delhi School of Economics, Department of Sociology, Indija) i **James Armstrong** (University of Surrey, Ujedinjeno Kraljevstvo). Referatom »*Negotiating the (Non)Negotiable*«?: *On Informed Consent and Ethics in Medical Ethnomusicology* Andreja Vrekalić je predstavila situiranje i otvaranje etnomuzikološkog terena u kontekstu medicinske etnomuzikologije u Hrvatskoj. Iz svojeg dosadašnjeg terenskog rada u medicinskom/kliničkom kontekstu u Hrvatskoj, autorica se kritički osvrnula na vlastitu interesnu sferu, istraživačku etiku, kao i na teorijska uporišta na koja se naslanja. Kao dosad isključivo američka etnomuzikološka struja, medicinska etnomuzikologija i napose njoj posvećen *The Oxford Handbook of Medical Ethnomusicology* (OUP, 2008) urednika Benjamina D. Koena nije ni teorijski, ni metodološki, ni etički pretpostavila problematiku ovakvih istraživanja, jer se, čini se, ponešto udaljila od poimanja glazbe kao terapije u medicinskom/kliničkom kontekstu. Autorica je naglasila kako formiranje etnomuzikološkog istraživanja upravo u takvom kontekstu propituje temeljitost medicinske etnomuzikologije. Ako bi se takvo istraživanje, s obzirom na specifičnost situacije, temeljilo najprije na promatranju, a zatim eventualno na promatranju sa sudjelovanjem, ono bi prije svega zahtijevalo brojne pregovore s klinikom, odnosno etičkim povjerenstvom klinike i brojnim drugim nadre-

¹⁴ Posljednjeg dana konferencije **Úrsula San Cristóbal** (Taller de Música Escuela Superior de Estudios Musicales) i **Rubén López-Cano** (Escola Superior de Música de Catalunya) plenarnim su predavanjem *Some Frequent Methodological Problems in Artistic Research Projects and Some Strategies to Manage Them* zatvorili Post-ip '17 (moderirao Jorge Salgado Correia).

đenima. Tek nakon toga slijedi pisanje pisma u kojima se jasno i detaljno naznačuju svi istraživački pomaci, a zatim slijedi i sakupljanje informiranih pristanaka osoba koje će sudjelovati u istraživanju. Naposljetku, tek pozitivnim odgovorom Etičkog povjerenstva klinike na poslanu dokumentaciju započinje upoznavanje terena, zatim i terenski rad. Sebanti Chatterjee u prezentaciji *Childs Play India Foundation – Exploring a New Mode of Community Music Making in India* predstavila je jednu sasvim drugu domenu glazbe. Njezino je polazište El Sistema, program glazbenog obrazovanja koji je započeo intencijom Josea Antonia Abreua 1975. godine u Venezueli. Već je 1977. godine ovaj program postao razvojnim programom za mlade i od tad se njegov pedagoški okvir proširio diljem svijeta. U Indiju, u državu Goa, ovaj je sistem uveo Luis Dias nakon posjeta BBC Promsu. Već 2009. godine, samo dvije godine nakon iskustva s konceptom El Sistema, Dias je osnovao Childs Play India Foundation. Chatterjee je u prezentaciji propitivala važnost ovog fonda u Goi, državi koju indijska vlada uopće ne financira, širenje zapadnoeuropskog/umjetničkog/ozbiljnog kao elitističkog glazbenog koncepta u kontekstu njezina mjesta istraživanja, i naposljetku, utjecaj ovakvog načina podučavanja kod siromašne djece. James Armstrong zaključio je sesiju referatom *Experience, Expectation and Personal Meaning: Understanding the Person-Environments Relationship in the Context of Musical Performance*. Koristeći okvire psihologije okoliša (*environmental psychology*) Armstrong proučava kako individualni odnos glazbenika s okolišem u kojem nastupa oblikuje glazbeni produkt. U svojem je istraživanju polustrukturiranim intervjuima kod glazbenika propitivao njihove osobne spoznaje o emocionalnoj i psihološkoj razini tijekom glazbene izvedbe. Njegovi su kvalitativni podaci, napomenuo je, iznimno važni za razumijevanje, pa i prosuđivanje kvalitete izvedbe, a možda i iskoristivi u pedagoškom smislu pri promišljanju o ulozi javnog nastupa/koncerta kod glazbenika.

Posebnost je četvrtog Post-ip '17 foruma, ali vjerujem i prethodno održanih foruma, u zaista temeljitom upoznavanju i razmjeni znanja o glazbi i plesu među svim sudionicima; među studentima kojima je forum namijenjen, zatim među studentima i već afirmiranim znanstvenicima koji su bili prisutni na forumu. U usporedbi s, primjerice, ICTM-ovim svjetskim konferencijama koje zbog svoje grandioznosti nose pak neku drugu čar, ozračje je u Aveiru intimnije, i za vrijeme sesija, i tijekom pauza i ispijanja kave, ručka, koncerata; štoviše, na momente je čak i familijarno. Razumije se da je i takav koncept iznimno inspirirajuć za daljnji rad, po dolasku kući. Slično je to i ozračju na doktorskim radionicama iz etnomuzikologije što se svake godine krajem lipnja održavaju u njemačkom Hildesheimu. Za razliku od doktorskih radionica u Hildesheimu koje svake godine pružaju šansu novim doktorandima, Post-ip je svakako prilika da kandidati koji su već sudjelovali, pod uvjetom, dakako, statusa studenta, iznova sudjeluju i pokažu istraživački napredak – post-u-progresu, kako i stoji u podugačkom nazivu konferencije. Kao moto za povratak u Aveiro ne preostaje mi drugo nego dobivenu inspiraciju pre-

točiti u progres, a možda se okušati i u učenju portugalskog jezika, kako bih preduhitрила potencijalnu, pretežito portugalsku, inačicu konferencije. Tako bi i nadolazeće izvješće bilo obimnije i cjelovitije.

Andreja VREKALIĆ
Osijek